

1

רביעי יט^א בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבָר סִינַי: ב וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ

רביעי יט^א בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבָר סִינַי: ב וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ

לקט בדיר

רשי"י

(א) נמכילתא קיימו צה: לכך נאמר צדש השלישי, פי' צהכרת לומר שפי' צדש השלישי ראש חדש השלישי (כי תצטח חדש לפעמים פירושו כשהחדש ממחדש, כגון מחר חדש (ש"א כ' י"ח), או (מ"ב ד' כ"ג) לא חדש ולא שבת), ועל זה מראה באצבע אומרו ביום "הזה", שאל"כ לא ידענו מאי קאמר ביום הזה, ועל זה קשה אם ביום הזה מראה על אומרו צדש השלישי היל"ל ביום ההוא, שהלא התורה נכתבה אחר שהיה מעשה זו, ולא היה אז יום ההוא לפני

76 (ה) ביום הזה. צדש חדש^א (מכילי - שבת פ"ו), לא היה לריך לכחוצ אלא ביום ההוא, מכו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים* עליך כאילו היום ניהנו* (תנח"כ כ"י): (3) ויסעו מרפידים. למה הולך* לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב* שרפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו^ב, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן* למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני נוסחאות * חביבין. * נתנם. * מה ת"ל. * כתוב. * תנח"כין במדבר סיני מה הניחין לרמב"ן.

הכותב, לומר עליו "הזה", לזה הביא דרוש התחומא שאה"י בכל יום יהא מונח לפניך יום ההוא, ולפי פשוטו אין קושיא שמדך הכותב והמספר להעמיד את עצמו כאילו היה שם, ובגמ' פסחים למדו שהיה צ"ח מחיבת הזה בג"ש, ופשוט הוא שלימוד המכילתא הוא פשוטו של מקרא, וגם תנא זה שעשה הג"ש יודה זאת, לזה נחר בו רבינו (ג"א): (ב) פי' קושיא זו היא עו"ה: הלא כבר אמר בפסוק הקודם שבאו מדבר סיני, ולמה חזר לומר מה שהיה קודם בואם, שנסעו מרפידים,

אור החיים

ביום נסעו בו ביום באו, והוא אומרו ביום הזה פירוש שנסעו בו ביום באו, וכן הוצא בדבריהם ז"ל (שבת פ"ו: ורש"י ד"ה למסען) שביום שנסעו בו באו. והללתי צענין ואראה עולם חשקו יתברך בישראל שניכרת מתוך מעשיו בהעיר למה הטריחם ה' בדרך עד החדש הג'. ואם לסיבה שכתבנו עדיין תקשה שהיה לו לקפוץ הארץ ולהגיע למדבר סיני בו ביום ושם יתעכבו עד ספור ז' שבועות ויהיה זמן הכושר כזכר. אכן זה יגיד עולם חשק נחונת התורה לישראל, כי לגודל חשקו ברוך הוא בהם לא רצה להביאם ולהתעכב זמן ארוך בלא חחונה צבית חתנות, ולזה היה ממעיט הימים בריחוק מקום, ותקה לך שיעורן של דברים מחשוק וחשוקתו כי לא ילעטר בעכבתו מצוא אליה כל זמן שלא הגיעו עת דודים ועדיין לא עלתה כלה לחופתה אשר לא כן בעת כלה בחופתה לא יעצור כח לעכב ציאתו אליה: ב. ויסעו מרפידים. קשה למה איחר המוקדם כי פסוק זה היה לו להקדים קודם

(ט) א. בחדש השלישי וגו'. הנה למה שקדם מעולם חיבתו יתברך בישראל וגודל חשקו לתת להם ארוסתם זאת התורה הקשה למה נתעכב ה' מתת התורה עד חדש השלישי כי מן סימני האהבה הוא שלא יתעכב חושק מצא לחשוקהו. ואם ללד הדרכ"י הלא מלינו שאפילו ללעיזר עזר אברהם קפלה לו הארץ (סנהדרין ז"כ). בלכתו לקחת אשה ליחזק ומכל שכן וקל וחומר לחחונה נשיאת ראש כי חקפון הארץ וגם השמים אם ילעטרכו לה, אשר על כן בא הקדוש ברוך הוא ונתן אמחלל לדבר כי לא מיעוט החשק הוא הסובב אלא ללד הכשרה החתן כי לא היו ישראל ראויים ללד שהיו בארץ העמאה והיו ללדה ציניהם והולרכו לספור ספירת עהרתם שבע שבחות כדרך ז' נקיים אשר לזה ה' ללדה (זהר ח"ג ז"ז): והוא אומרו ללאת בני ישראל פירוש לסיבת יליאתם מארץ מלרים הוא הסובב עכבת הדבר עד החדש הג"י^א, והראיה כי כשקרבו ימי הכשרתם בו

אור בדיר

(ב) שדוקא הר סיני היה מוכשר לזה. (ג) ויהיה פירוש הכתוב ענין קושיא ומרוך. כלומר, למה צדש השלישי ולא צדש ראשון

ז' יום רצב גאא מצדו סיני - מילת חינושי מורג לקיות האצב ונחילת

ידוע ששום דבר אינו בא מלמעלה עד שמעוררין אותו הכח מלמטה והנה כתיב (משלי כ') מים עמוקים עצה בלב איש וגו' ופירש בחובת הלבבות דכמו שהמים גמצאים ועומדים בבטן הארץ ואין צריכין רק לסלק את מעבה האדמה שמכסה על המים כ"כ עצה בלב איש שהעצה היא במציאות רק שצריכין להסיר את האבן המטמטם את הלב ואז נתגלה הפנימיות שהיא העצה שבלב והנה אם אדם מסיר ממנו הפחיתות והמכסה וגורם לפתיחת פנימיות הלב בעצמו כמו כן גורם שיפתחו הפנימיות מלמעלה והנה עיקר טמטום הלב ומסך המבדיל הוא מה שהאדם הוא יש וברי' בפני עצמו אך בשבת הוא ביטול הישות, כי שבייתה הוא לשון ביטול, שכל הבריאה בטלה לסיבה הראשונה ומאחר שהוא בטל להשי"ת יש לו לשבות ביום מנוחתו שהכתיב הקב"ה לעצמו כי באם איננו בטל להשי"ת היאך שייך לו לנוח ביום מנוחת הקב"ה וע"כ ע"י השבת נסתלקו המסכים המבדילים, וזהו הפתח למ"ת כנ"ל וירד ה' על הר סיני ומאחר כי מ"ת תלוי בשבת ע"כ שפיר הוא יום הזכירה.

76

ביום הזה באו מדבר סיני ברש"י מהו ביום הזה שיהיו ד"ת חדשים עליך כאילו היום ניתנו כ"כ אאמור וצלה"ה אמר כדרך שכתב המהר"ל ז"ל על אסתר שאחשורוש רצה לטעום טעם בתולה טעם מחמת שלא הי' לו קנין בטה ותמיד היתה אצלו כבתולה כ"כ התוה"ק מחמת שאדם אין לו קנין בתורה ע"כ בכל יום היא כחדשה עכתדה"ק יש להוסיף בזה דהנה בתוה"ק יש שני דברים, אחד סדר התורה שהיא מורה הנהגה לאדם היאך יהי' מנהיג א"ע ועוד בה חיות וקדושה והתחדשות שמוספת לאדם העוסק בה וזהו שאחז"ל (תדבאר פי י"ח) הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושובה עמו ועל המדרגה השני' באה הברכה נותן התורה ולכן צריכה ברכה בכל יום, דאף דלא מיפסקי לילות מימים שמחוייבין להגות בה יומם ולילה א"כ לכאורה למה יצטרך ברכה בכל יום ולהנ"ל ניחא דהברכה היא על החיות והתחדשות

שזה הוא בכל יום תמיד ובוה יש להבין מאמרם ז"ל (ב"מ פ"ה) על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחילה וצריכין להבין למה באמת לא ברכו תחילה ולהנ"ל מובן אחר שלא למדו ברגשות הנפש ולא עוררו כח החיות והתחדשות ע"כ לא ברכו בכל יום כי בפעם אחת שהי' מברכין הספיק להם לכל הייהם כנ"ל דלא מיפסקי לילות מימים, וזה שאמר על מה אבדה הארץ כי צורת א"י להיות לה חיות והשתוקקות חדשה בכל עת בסוד (ההלים פ"ג) אלקים אל דמי לך וכן הוא בגשמיות שא"י צמאה תמיד למים כמ"ש הרמב"ן ובתורה ועבודה בחיות ורגשות הנפש ממשיך לה ג"כ השפעות חדשות בכל עת, וזה קיומה של הארץ, והם שלא ברכו בתורה תחילה כנ"ל, שלא משכו לה חיות חדשה בשבילם אבדה הארץ:

L

להבין שינוי הלשון שבתחילה כתיב בחודש השלישי לצאת בני ישראל קרא אותם הכתיב במדרגה העליונה בני ישראל ואח"כ במ"ת קרא אותם הכתיב העם, ויענו כל העם וגו' וכן כל הפרשה עד שאמרו דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות כתיב כה תאמר אל בני ישראל למה אתם כבדו כתבנו שבמ"ת באו ישראל לבחינת ישראל בפנימיות כנ"ל וכ"ו בא מצד שביטלו א"ע מכל וכל ולא היתה כוונתם כלל לטובת עצמן רק לשם ה' ונתבטלו מכל וכל והיו כלא היה ולכן כתיב לשון עם מלשון גחלים עוממות, עד שאח"כ אמרו פן נמות א"כ חזרו לחשוש לכוונת עצמם לכן איבדו המעלה היא וקוראם הכתיב רק בשם העצם ישראל הבן:

ענין רעוא רעוין בסעודה השלישית. הנה העולות בשבת עולות מעלה מעלה עד עת המנוחה שעולה למקור הרצון והיינו שהוא למעלה מהטעם, וכדרך שאמרו אין טעם לרצון וא"כ אף שאין ישראל ראיין ח"ו ג"כ הקב"ה בוחר בהם, אף שמצד הטעם אין ראוי לבחור בהם, אעפ"כ הקב"ה בוחר בהם, א"כ כמים פנים אל פנים נתעורר ג"כ אצל איש ישראל אף שאינו עתה כמדרגה היא ועומד

במדרגה היותר שפלה לומר מה בצע כי נעבוד את אלקים ח"ו וכדומה אעפ"כ או באה התעוררות אליו מצד מה והכח שהוא עוזר לו בששת ימי המעשה אך שהוא שלא יפול ח"ו והבן:

שנת תרע"ב

וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה וגו' וברש"י מה שמיעה שמע ובה קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, ובמכילתא ר' יהושע אומר מלחמת עמלק ר' אלעזר המודעי אומר מתן תורה ר' אליעזר אומר קריעת י"ס שמע ובה ויש להבין הלא מפורש בכתוב ששמע את כל אשר עשה וגו' וא"כ מה קשיא לכו ובמה פליגי:

ונראה דהנה שבעה שמות היו לו ליתרו, וכבר אמרנו שזה נגד שבע המדות שנמצאו בישראל חסידים, גבורים, מארי תורה, חזנים, נביאים, צדיקים, בני מלכים כמבואר בתקת"ז (א' סע"ב), והוא הי' שלב בכלם, אף שהוא משורש קין שהיו בו כח שבע המדות הרעות, הוא הפך הכל לטוב והנה ידוע שהמדות הן תולדות השכל, וידוע בכתבי האר"י ז"ל ששלוש המדות הראשונות נקראות בנים, ואחריהן נקראות בני בנים והיינו שע"י הוראת השכל נעתקו המדות מטבען, כי (איוב י"א) ועיר פרא אדם יולד אלא שהשכל מהפך הכל לטוב, והנה ידוע שעמלק הוא ראשית גוים, והוא למעלה מהמדות, היינו שאיננו מניח לשכל שיאיר עי המדות שבלב, והוא מכסה על הלב כמו אב שעל פי הבאר, והוא כמו שבכלל העולם הי חוצץ בפני כבוד השי"ת שלא יתגלה בעולם ובפסיקתא כל זמן שזרעו של עמלק בעולג כביכול כאילו הפנים של מעלה מכוסה אב זרעו מן העולם כתיב ולא יכנף עוד מוריך כן הי' בפרט בכל איש שקליפת עמלק חוצצו בין השכל להלב, היינו לשים את הדבריו שבשכלו ודיעתו, אל לבו, ובפרט יתרו שהי משורש קין, וע"כ כל עוד שהי' עמלק בתוקף לא הי' אפשר ליתרו להפוך מדותיו מר' לטוב, כי אף שידע ושמע לא היתה מתעצמו הידיעה ולא חזרה לעומק הלב שיתפעל כ"י

על שמותיהם

ביום יגו - שנת תרע"ב

יונתן
מלפני לא
יד על קליל
כל בישין
ועדתא:
מן גובה
בירד:
ענד לברא

תרגום יונתן

יהוהו מפועד ברוך וחדרי
מן אמת טליוותך:
יש אילתא דרחמותא
ודיצתא דחסדא מדונא
אלף בכל זמן וברחמותה
תגרים תדירא: כולמה

משלי ה

מט

ואין לזרים אתך: יהי מקורך ברוך ושמח
מאשת נעורך: אי אילת אהלים ויעלת חן
דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשנה
תמיד: כולמה תשנה בני בורה ותחבק חק

רש"י

לשון משגה כמשמעו, צעזעור להצטפה מהיה שוגג
צסאל עסקין, כי היא משמרת על שלך. אמרו עליו
על רבי אלעזר בן פדת שהיה דורש צשוק התחמון
וסדינו מוטל צשוק העליון, פעם אחת צל אלס
אחד ומלא נחש כרוך עליו:

ושמח מאשת נעוריק, היא המורה שלמדת
מנעורין: (ט) תשגה תמיד. ראיתי נדערי ר'
משה הרשקן, משגה מעסוק חמיה, והוא לשון
ערבי, והציל ראיה כמו לנפש שגיה לנפש עסק,
ולא ידעתי איפה נשנית. ורבותינו פירשו (עירובין נד).

מצודת דוד

האלה יהיו שלך לבדך ואתה תתכבד בהם ואין לזרים
חלק אתך, אבל בני הורה אינם מיוחדים לך לכד:
(יח) יהי מקורך ברוך. אשתך תהא כרוכה וחכיבה
בעיניך, ושמח מאהבת אשת נעוריק: (ט) איילת אהבים.
תהיה בעיניך כאילה האהובה על הזכר ביותר, כי
רחמה צר: ויעלת חן. היא תהיה מעלת חן בעיניך: בכל עת.
רוצה לומר בכל עת ההכרח והצורך: באהבתה
תשגה תמיד. רוצה לומר אף באהבתה למשגה תחשב אם
תמיד תהיה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (אבות ב ה)
אל תרבה שיחה עם האשה, באשתו אמרו וכו': (כ) וכלמה
תשנה. רוצה לומר אם באשתו תחשב התמידות
למשגה למה תקל ראש לשנות בורה:

מצודת ציון

(ט) איילת. נקבת האיל: ירווך. ענין שביעה: תשגה.
מלשון משגה וחטא:

אבן עזרא

(יח) מקורך. מקור הכנים: (ט) איילת אהבים. שהוא אוהבה,
והיא מוצאת חן בעיניו: (כ) תשגה. תחשב כשוגה,
אם תמיד תתעסק באהבתה וכל שכן בולתה, וזהו שאמרו
(אבות א ה) באשתו אמרו. כי המרבה באהבת

מדרשי חז"ל

מוצא בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן
מוצא בהן טעם. "באהבתה תשגה תמיד" כגון רבי אלעזר
בן פדת, אמרו עליו על רבי אלעזר שהיה יושב ועוסק
בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק
העליון של ציפורי. ר' יצחק בן אלעזר אמר: פעם אחת בא
אדם ליטול (הסדין), ומצא נחש כרוך עליו. (עירובין נד:).
איילת אהבים. מה אילה זו אכריה צפופין וכל זמן שאדם
רואה אותה נראית לו כחדשה, כך יהיו דברי תורה כחדשים.
"דדיה ירוך בכל עת" שלא תאמרו אשתך שמענו אותה,
שנאמר אל תבוז כי זקנה אמך וגו'. ואם אמרתם כך, אף אני
יכול לומר לכם למה אתם קוראים את שמע פעמים ביום,
שמה אתם מחדשים דבר. אם געלתם בדברי תורה אף אני
איני שומע תפלתכם, שנא': מסיר אזנו משמוע תורה גם
תפלתו תועבה. (ילקו"ש).

(י) ואין לזרים אתך. שלא תערב בהם דברים אחרים וכן
הוא אומר ודברת בס, עשם עיקר ואל תעשם טפל, שלא
תהא משאך ומתנך אלא בהם, שלא תאמר למדתי חכמת
ישראל אלמד חכמה יוגית. יפוצו מעינוותין הוצה, אם תראה
דור שחביבין עליו דברי תורה יפוצו, ואם לאו יהיו לך
לבדך. (ספרי).

(יח) יהי מקורך ברוך וגו'. אין אדם מוצא קורת רוח אלא
מאשתו ראשונה, שנאמר: יהי מקורך ברוך ושמח מאשת
נעוריק. (יבמות סג:).

אמר רבי אבא: יהי מקורך ברוך, יהי מקראך לקבר ברוך,
דבר אחר יהי מקורך ברוך, מכאן אמרו אשרי אדם שאשתו
מעירו, וחורתו מעירו ופרנסתו מעירו, עליו הכתוב אומר:
"יהי מקורך ברוך וגו'." (ירושלמי ברכות פ"ב). אשרי אדם
שקנה תורתו מנעוריו הדא הוא דכתיב: ושמח מאשת נעוריק.
(ילקו"ש).

(ט) איילת אהבים ויעלת חן וגו'. למה נמשלו דברי תורה
לאילת, לומר לך מה אילה רחמה צר וחכיבה על בעלה
כל שעה ושעה כשעה ראשונה, אף דברי תורה חכיבין על
לומדיהן כל שעה ושעה כשעה ראשונה. "ויעלת חן"
שמעלת חן על לומדיה. "דדיה ירווך בכל עת" למה נמשלו
דברי תורה כדך, מה דך כל זמן שהתינוק ממשמש בו

מעיונותיך
יהי הוראות
יהי תפולניה
אתה לנך
לפי שאמר
אמר כאן
רך ברוך
: (ט) יפוצו
:

הוצה עד כי
דך. הבנים

אאשתו ולא
בארך עד
ל על רוב
הכשרים:

טופנה, אם

שלמד בעיר
אניות סוחר.
שבראך, ואל
רבי עקיבא
אף ת"ח אם
מה באר
ים ולומדים
אדם ללמוד
מן הקרוב,
(ילקו"ש).
מעיונותיך
הוא, יפוצו
נצית ז).

אבן גורני פוק. אל"ס צר

(ו) חידושי תורה. וכל שכן חידושים אמיתיים לאוריינות המתחדשים ע"י האדם אין ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה, שכל מילה ומילה פרטית המתחדשת מפי האדם קוב"ה נשיק לה ומעטר לה ונבנה ממנה עולם חדש בפני עינינו והן הן "השמים החדשים והארץ החדשה" שאמר הכתוב כמ"ש בהקדמת הזוהר וכו'.

נ
ז כח [יא] (ו) חידושי תורה נקרא כל מה שלומד יותר ומתבררים הדברים מחוורים אצלו, כל זמן שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם כ"ט, וכשמרבה לחזור נתבאר בזה טעמים ופירושים שנתחדשו וזה נקרא חידושי תורה ל'. [יב] בין שהוא מחדש, או אחר, רק שיצא הדבר לאור ל'.

[יא] ענין חידושי תורה נקרא כל מה שלומד יותר ונתבררו הדברים אצלו ונתחזרו, כי כ"ז שממשמש בהן וכו' וכשחוזר יותר נתברר אצלו טעמן ופירושן, וזה נקרא אצלו חידושים. [יב] לבין בחידושים יהיה שוה בעינינו מה שמחדש בעצמו או שחידשו חבריו רק ישמח שיצא הדבר לאור.

[נפש החיים שער ד' פ"ב]

וגם העיקר לחזו בספרה הישרה ואשר אינה ישרה לאמיתה של תורה גם אם מחודדת אומה תרחק, וכד דייקת שפיר תשכת שכל גדולי הראשונים והאחרונים ז"ל לא נשתחו אלא בספרה ישרה, כל הישר בספרה גדול מתצירו.

ומי ישר זכותו הגדול שזכה [הגר"א] את דורו ודורות הבאים זמה שהאיר לנו את הדרך הישרה בענין עסק התורה, רוח קדשו עברה ומטהר את עניי אופל הלימוד המבולבל הנ"ל בדרך עקש ופחלתול שכבר השתרש מאד, והוא ז"ל צדוהו עקרו והפכו על פניו, צדוהו תלמידיו הגאונים והרענים הגדולים וחכמי קהילתו [שהיה בה בימיו כמה מגדולי הדור] שהגם שהיה לו לצ חריף להפליא עכ"ז גם עינו ולבו צדושי התורה אך לדרך הישרה ע"ד רצונו הראשונים ז"ל, וצדתי אל נקודת האמת עיניו, וממם נחפרסם בכל מדינתנו, וכמפורסם בכל מדינתנו שהוא ז"ל היה אור תורה לגמיצמינו, שממנו ואילן הונהג דרך עסק התורה אלל רוצה רוצה מתכני הדור והתלמידים אך בדרך הישרה לאמתה של תורה, ולכל בני ישראל היה אור.

מקורות וביאורים

כח. שאילתות [עד, סד].
 כט. עירובין נד.
 ל. כתב החזון איש [אגרות ח"א סי' ד]: אל תתאוה לחידושים ארוכים, לא כח החידוש חסר לך אך באמץ שכלך לאמת ומישרים אינך מסוגל לחידושים הרגילים הממוזגים בהזנחת הנקודה האמיתית על הרוב, ואל נא תדחוק את עצמך לחקות את המפלפלים המתפלפלים, בהוסיף בשקידתך תוסיף אמנם לחדש בתורה. אבל ענין החידושים פי' הגר"ח מוולאזין זצ"ל בהיות שאין עומק התורה שבעל פה מתגלה אלא אחרי רוב השקידה והעמל, כח המתגלה מיקרי חידוש, וכל המוסיף בקנינים שהתורה נקנית בהם

מוסיף ידיעה יותר ברורה וטועם נעימות הצפונות אשר היו בעילום והסתר טרם עמלו, והן הנה החידושים משמחי הנפש ומלהיבי אהבה עילאית מורם מכל שפלות הגופניים ומהפכים גשם לנשמת חיים, ע"ש.

לא. בכת"י ריז"ס זה מופיע כהמשך למש"כ רבינו [להלן סי' סד] בענין יששכר וזבולון כי צריך שישתוה בעיניו אם הוא עובר או אחר רק שיעשה רצון הבורא יותר, וכן בחידושים יהיה שוה בעיניו מה שמחדש בעצמו או שחידשו חבריו רק ישמח שיצא הדבר לאור.

לב. תחילת הקטע מובא להלן סי' סד, ע"ש.

הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל הָאָרֶבָה הַיֶּלֶק וְהַחֲסִיל
וְהַגֹּזִם חִילִי הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שַׁלַּחְתִּי בָכֶם:
כִּי וַאֲכַלְתֶּם אָכֹל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־
שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם
לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם:
כִּי וִידַעְתֶּם כִּי בִקְרֵב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאָנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאִין עוֹד וְלֹא־יִבְשׂוּ עַמִּי
לְעוֹלָם: פ ג א וְהָיָה אַחֲרֵי־כֵן אֲשַׁפּוֹד

בּוֹכְבֵיָא וּמְזֵרֵיָא אוּמְיָא
וְלִישְׁנֵיָא פּוֹדְעֵנּוֹת חִילִי
רַבָּא דְשַׁלְחִית בְּכוּן:
כִּי וְתַכְלוּן מִיכַל וְתַסְפְּעוּן
וְתִשְׁבְּחוּן יְת שְׁמָא דִּי
אַלְהֵכוֹן דְעֵבֵד עִמְכוֹן
פְּרִישׁוּן וְלֹא יִבְהַתוּן עַמִּי
לְעוֹלָם: כִּי וְתִדְעוּן אֲדִי
בְּגוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־יְתִי שְׁכֵנְתִי וְאָנָּא יְיָ
אַלְהֵכוֹן וְלִית עוֹד וְלֹא
יִבְהַתוּן עַמִּי בֵּית
יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם: א וְהָיָה

בְּתֵר בְּן אֲשַׁפּוֹד יְת רוּחַ קוֹדְשִׁי עַל כָּל בְּסָרָא וְיִתְנַבּוּן בְּנִיכוֹן וּבְנֵי־יִכוֹן סְבִיכוֹן חֲלָמִין

רש"י

שלפני הגמ: (ב) והיה אחרי כן. לעמיד (לבו):

מצודת דוד

מצודת ציון

הכל, כי תהיה הברכה מרובה: (כו) ואכלתם. או
תאכלו אכילה שבעה. רוצה לומר לא יחסר הלחם,
ותאכלו עד כדי שביעה, לא כדרך שאוכלים בימי
הרעב רק להחיות את הנפש: והלליתם. אז תהללו את ה'
הברכה בתכלית: ולא יבושו עמי לעולם. רוצה לומר עוד לא ילכו לגור בארצות הגוים מחסרון הלחם,
ולא יסבלו אחר כך חרפת הגוים ובשתם: (כז) וידעתם. אז תדעו אשר אני בקרב ישראל להשגיח בהם:
ואין עוד. רוצה לומר אין עוד אלהים לעבד על ידי מלתת לכם ברכה מרובה כזאת: ולא יבושו וגו'. ולכן
לא יבושו עד עולם, כי מי יעמוד למולי להביאם לידי בושה: (א) והיה אחרי כן. רוצה לומר אחרי ימים

רד"ק

לכם את השנים. כי לא באו בשנה אחת כמ"ש
(לעיל א ד). ויונתן תרגם הפסוק הזה דרך משל, נראה
כי דעתו היה שהיא נבואה עתידה לימות המשיח,
שחרגם ואשלם לכוּן שניא טבתא וגו': (כו) ואכלתם.
אשר עשה עמכם להפליא, פלא היה כי בשנה אחת
שלם להם תבואת ארבע שנים. ולדברי רבותינו ז"ל
(תענית ה.) שכתבנו, היה הפלא יותר גדול: ולא
יבושו. לפי שהיה להם כאלה השנים חרפת רעב
בגוים: (כז) וידעתם. תכירו שאני בקרבכם שומע

מדרשי חז"ל

יורה לברכה אף מלקוש לברכה. ויורה גופיה מנלך, דכתיב ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם את המורה
לצדקה וגו'. (תענית ו.).

נושאי הפרק

(א-ב) ה' ישפיע רוח חכמה ונבואה על כלל העם.
(ג-ד) המופתים הנפלאים שיהיו לפני בא יום ה' הגדול.
(ה) פליטת השארית הנאמנים לה'.

יחלמו עולמיכון חזון
יחזון: בואף על עבד
ועל אמהן ביו
האנון אשפוד ית רו
קודשי: גואתן אר
בשמאי ובארעא דב
ואשא וימורין דת

על כל בשר. על מי ט

מצודת
כשופך דבר מה: כל בשר.
לכל בשר (טס טו טז): חזי
נבואה: ג) ונתתי. כמו ואח
אות: ותמרות.

כי האבות לא נבאו: חלום
(ב) אשפוך את רוחי. רוח
גוג ומגוג: ואש. מן השמי
עליו (יחזקאל

בישראל, כמו שאמרו במ
לכל בעלי חיים אלא האד
בשר (תהלים קמה כא), יבז
כן פרט הנה כל בשר ע
רוח הקודש עליהם. ואמר
והקטנים, כמו שאמר יר
אותי למקטנם ועד גדולב
והשכל, כמו שאמר (ישעיר
ואחר כך פירש רוח חכמ
רוח דעת ויראת ה', ומ
במקצתם כח הדברי עד
כלם יתנבאו אלא ונבאו נ
הרוח אמר על "כל" בש
"כל" אלא ונבאו בניכם
בחוריקם לא כלם, והוז
הגדול הרב ר' משה בן
לאדם הנבואה ואפילו ע
קדם לו טבע בעת היציר
בנערותם כמו שמואל הו
במראה החלום כמו שא
היתה נבואת רוב הנביאיו

אָכִיל אֶרֶץ לְמִסְכָּנָא כַד חוֹשֵׁד שְׁבִטּוֹ שׁוֹנֵא בְּנֹו
 וְאִית זַבְרָא מְחַנְגַד בְּלֵא רִינָא: כַד חֻשְׁדִּי שְׁבִטּוֹ שׁוֹנֵא בְּנֹו
 וְאִתְּבֹו שְׁחָרוֹ מוֹסֵר: זְנֵה צְדִיק אֹכֵל לְשִׁבְעָה →
 סְנֵי פְרִיה וְדָרְחָם לִיה

מְקַדֵּם לִיה מְדֻדוּתָא: כַה צְדִיקָא אֹכֵל וְשִׁבְעָא נְפִשִׁיה וְכִרְסָא דְרִשְׁעֵי תַחְסָר:

רש"י

נוהגין כסורה. ולענין המנוחה יש תנוחה לוקה ענין סוף הפסוק לראשו: (כד) חושך שבטו. סופו
 בשביל בעליה, שאינו מוליך מעשרותיה ומתנות עניים ששולח את בנו מייסרו בעת השחר, רוצה לומר בילדותו עת יוכל לנטותו לכל אשר יחפוץ: (כה) לשבע אינו
 כמשפט. ורבותיו פירשו נמסכת חגיגה (ד:) ויש נספה, על שלוחו של מלאך המות שמתלף עם צעם וממית את שלא הגיע זמנו. אבל אם כן הוא, אין ונכח מחמיו תחסר. אינו דומה שיהא שבע):

מצודת ציון

מצודת ציון (כד) חושך. מונע: שחרו. ענינו ימי הילדות שהוא בתחילת הימים, והושאל מלשון שחר הבקר, וכן הילדות והשחרות הבל (קהל יב):

מצודת דוד

מצודת דוד (כד) חושך. המונע מבנו שבט מוסר, הנה לשנאה תחשב, כי סופו יצא לתרבות רעה וימות בעונו: ואזהבו. האוהב את בנו מייסרו בעת השחר, רוצה לומר בילדותו עת יוכל לנטותו לכל אשר יחפוץ: (כה) לשבע. אינו חפץ במעדנים, ורק בדבר המשביע את הנפש. אבל הרשעים יתענגו באכילת מעדנים מתוקים וערכים, ותמיד בטנו חסרה כי רווחא לבסימא שכיחא ויוכל עוד למלאותה:

אבן עזרא

מדבר על ענין הזריעה: (כד) שחרו. ייסרהו בכל שחר: (כה) צדיק אוכל. עד שתהיה שבעה:

רבנו יונה

רבנו יונה (כד) חושך שבטו שונא בנו. וכי יש אדם ששונא בנו, אלא מתוך שלא מוכיחו על התורה והחכמה ודרך ארץ, עתיד לשנאתו. אבל אם מוכיחו נעשה אוהבו, שנאמר: ואוהבו שחרו מוסר. וכן הקב"ה, מתוך שהוא אוהב את הצדיקים, מייסרן בעולם הזה ביסורין ובשעבוד מלכיות, כדי שתהא להם לכפרת עון. (ילקוט שמעוני).
 (כה) צדיק אוכל לשבע נפשו. זה אליעזר עבד אברהם, שנאמר: הגמיאני נא מעט מים. ובטן רשעים תחסר, זה עשו, שנאמר: הלעיטיני נא מן האדום, פער פיו כגמל. (יילמדנו).

מדרישי חז"ל

מדרישי חז"ל (כד) חושך שבטו שונא בנו. וכי יש אדם ששונא בנו, אלא מתוך שלא מוכיחו על התורה והחכמה ודרך ארץ, עתיד לשנאתו. אבל אם מוכיחו נעשה אוהבו, שנאמר: ואוהבו שחרו מוסר. וכן הקב"ה, מתוך שהוא אוהב את הצדיקים, מייסרן בעולם הזה ביסורין ובשעבוד מלכיות, כדי שתהא להם לכפרת עון. (ילקוט שמעוני).
 (כה) צדיק אוכל לשבע נפשו. זה אליעזר עבד אברהם, שנאמר: הגמיאני נא מעט מים. ובטן רשעים תחסר, זה עשו, שנאמר: הלעיטיני נא מן האדום, פער פיו כגמל. (יילמדנו).
 צדיק אוכל לשבע נפשו. זה הקב"ה, כמה דאת אמר: את הכבש האחד תעשה בבקר, ואינן באין אלא לכפר על ישראל. תמיד של שחר מכפר על עוונות שנעשו בלילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום. נמצא שלא לן אדם ובידו עון. דבר אחר: צדיק אוכל, זו רות המואביה, דכתיב: ותאכל והשבע ותותר, ונראין דברים

אָכִיל אֶרֶץ לְמִסְכָּנָא
 וְאִית זַבְרָא מְחַנְגַד בְּלֵא רִינָא:
 כַד חֻשְׁדִּי שְׁבִטּוֹ שׁוֹנֵא בְּנֹו
 וְאִתְּבֹו שְׁחָרוֹ מוֹסֵר: זְנֵה צְדִיק אֹכֵל לְשִׁבְעָה →
 סְנֵי פְרִיה וְדָרְחָם לִיה

כמו את
 (לה) ולפי
 לעולם על
 יולאה על
 ון פלפולס
 זרעה מהס
 פט, שאינן

ענין חרישה.
 ון רש ועני:
 שיה מט טט):

יעבדו את
 (לעיל יב
 משפט נירה
 כו) שהוא

דרך ערום
 בני בנים.
 זים, ומכאן
 ימר וצדיק
 זשים ויש
 זאות בניר

ל ואייתיה
 טא מתארא
 נא ואנחא
 אמר ליה
 הכי, אמר
 חגיגה ד:
 ואליה לרבי
 בלא משפט
 טבריה ובני
 אחד מבני
 לו יש לי
 בני טבריה,
 פט מקומה.
 בחיה, ולא
 אמר למגל
 לה. (כ"ר

תרגום יונתן

תרגום יונתן

נפשו ובטן רשעים תחסר: יד א חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו: בהולך בישרו ירא יהוה ונלזו דרכיו בוזהו: ג בפיראוויל חטר גאווה

אחפיקתא דנשיא פניא ביתה ושמייתא בידהא עקרא לה: בדמהלך בתרצותא דחל מן קדם אלהא ודעשיק באורחתיה שאט ליה: ג בפומיה דשטיא וקתא

דצערא דחפמי נמרון א דאתר דלית תורא ו אורותא וסוגעא דעלל בתוליה דתורא: הסך מה

תשמורם. כמו תשמר (ד) באין אלפים אבוב ריקם, שאפילו מן אין מ מצוד. (ה) אלפים. שורים. כמו שגו אוצר התבואה, כמו פתחו מן נקי: (ה) ויפי

בשדה, רוצה לומר המקבל יתמיד לדבר אמונת בודא

ושפתי חכמים. שלא ת תשמור אותם השפה, כי ע אלפים. בזה הפסוק הזהיר אלפים. שורים, וכן ככבו בעבור שאין אלפים נשאר

בגאווה ובגודל לבב, ולא וישפתי חכמים תשמורם. שפתיים ברשותם למנוע וי אבל שפתותיהם שומרות ו על לבם שלא יבטאו בע יתנו לב לחסום פיהם מה הרגילו שפתותיהם במענה תוכל שאת לדבר גדולות הזכיר למעלה, נוצר פיו ו א. תשמורם במקום חשם בשורק שהיא במקום חולם ורב תבואות וגו'. האבוס ואף גם זאת לבעל השדה אבוסם, אף על פי שמתנפי שיגיע מהם כי רב תבואו שפתיים תשמורם מדבר גו פי שיודעין מעלת נפשם מ וכי ישגו וידברו לפנייהם ש

(ד) ורב תבואות בכח שור

רש"י

חסרה ציפה, זו אשמו של קרה (סס קי): (ב) הולך בישרו ירא. מי שהוא ירא ה'. ומי שהוא נלזו דרכים, כלומר עוקס דרכיו, צוהו להקצי"ה: (ג) בפיראוויל חטר גאווה. מקל של גאווה, כגון פרעה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו (שמות ט: ב):

מצודת ציון

(ב) ונלזו. ענין הטיה והסרה. כמו ונלזים במעגלותם (שעל י טו): (ג) חומר. מטה. כמו ויצא חומר מגזע ישי (ישעיה יא ב):

והמסיר דרכיו מן היושר יבזה את ההולך בישרו, כי מחשיבו לכסיל: (ג) חומר גאווה. גאווה זקופה כמקל:

אבן עזרא

(ג) חומר. מטה, והוא רמז ללשון שנמשלה למטה, כלומר בתוך פי האוויל יש מטה והוא הלשון, שיכה בה בדבר גאווה:

רבנו יונה

הנכבדת מגיע מן היושר, והיא הנבחרת מהתלויה באימת העונש: ונלזו דרכיו בוזהו. מסוף הפסוק הגיד כי הירא מכבד את ה' יתברך ביראתו, על כן שם הבוזה להפך הירא. וסוד הענין, כי היראה מיושר הוא קיום מצות ה' יתברך. ומפני שזוכר לרוממותו וגדולתו ולא יכול לעבור את פיו, והוא, פיו נלזו המדות לא יירא לעולם את ה' יראה גמורה וכבר ביארנו זה הענין בספר שערי תשובה: ג בפיראוויל חטר גאווה. שרש הגאווה בלב הכסיל והענף בפיו, כענין שנאמר ויצא חטר מגזע ישי (ישעיה יא א), ולא יתכן לענף מבלי שישא פרי, והפרי הוא דברי הגאווה והבוז. והענין, כי נהג הכסיל בגאווה בפיו ובלבבו עד שאי אפשר לו לסור ממנה, ולא יוכל לשמור שפתיו מדברי הגאווה, כאלו ענף הגאווה בפיו שלא יתכן לו מבלי תת פריו, כי חזק הכסיל את טבעו

מדרשי חז"ל

(א) חכמות נשים בנתה ביתה. זו אשתו של און בן פלט. "ואולת בידה תהרסנה" זו אשתו של קרה. (סנהדרין קי.).

נושאי הפרק

(א-טז) מעלות החכם והחכמה וגנות הכסיל. (יז-ל) גנות מידות הרעות ושבח מידות הטובות.

חתימת הספר

75 אמרו רבותינו ז"ל מאי דכתיב עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר (קהלת י"ב, י"ב) בני הזהר בדברי סופרים כבדברי תורה ושמא תאמר אם יש צורך בהם מפני מה לא נכתבו עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר, אמר רב פפא ברי' דרב אחא משמי' דרבה בר עולא כל הלועג על דברי חכמים נידון ביגיעת בשר אמר לי רבא מי כתיב ולעג ולהג כתיב, אלא אמר רבא שכל ההוגה בה טועם טעם בשר (עירובין כ"א, ב').

רבותינו ז"ל אמרו שלא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל מדת הקב"ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר והיה אם שמוע תשמעו, אם שמעת תשמע ואם לאו לא תשמע (סוכה מ"ו). וכבר מלתי אמורה בבאור דברים אלו (באהל יעקב פרשת שמות בבאור המאמר מהו כל מחמד עיניך, דבר שהוא חמדה מתוך חמדה) כי כל מחמדי ותענוגי העוה"ז לא יערבו אל נפש האדם בלתי טרם השיגו הדבר שהוא נכסף אליו אבל בהשיגו אותו ויהי בידו זמן ידוע יופג ממנו ערבותו ולא ירגיש מאומה ממתיקותו, כי כן משפט התשוקה כי התנוסס באדם רק אחר ההעדר, לא אחר המציאות כי אחר אשר ישביע עצמו ממנו יהיה לזרא באפו כמאמר נפש שבעה תבוט נופת (משלי כ"ז, ז) או אם יאכל תמיד מאכל אחד יקוץ בו, וכן בהיות אצלו כלי חמדה זמן כביר הלא כל אשר ירבו הימים יתמעט חשיבותה, לכן יערב האוכל רק אחר הרעבון, השתיה אחר

והמאמר סתום וחתום מה מהתשובה יש בדברי רב פפא כל הלועג כו' על שאלת הגמרא אם יש צורך בהם מפני מה לא נכתבו, ורבא גם הוא לא היה קשה לו רק זאת מי כתיב ולעג ולהג כתיב, אבל אם היה כתוב ולעג לא היה קשה עוד מאומה, והוא פלאי!

6 אמנם נזכיר לזה מאמר החכם מכל אדם ע"ה צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר (משלי י"ג, כ"ה) ויש על מאמר זה באורים שונים, אבל אין פותר אותו כפי הכוונה הנאותה אל חכם לבב כמוהו, אשר כל דבריו מלא אותם בחכמת לב ותבונה זכה דקה מן הדקה, וכפי ההשקפה הראשונה מה השמיע אותנו החכם במאמר זה ובמה הבדיל את הצדיק מאת הרשע, שהצדיק אוכל לשובע נפשו וכי הרשע אינו אוכל לשובע נפשו הלא יאכל הרבה יותר מן הצדיק.

אבל הסכת ושמע כי דבר יקר השמיע אותנו החכם ע"ה במאמר זה:

ספר אהל יעקב
 חי הלאה
 המהיר תהא
 בנ"ל ר' יעקב קוטלץ זצ"ל
 מגורר פריחמאון

הצמאון, העושר אחר העוני והדלות, לא כן התורה החמודה כי כל מה שתתוסף במציאות עוד יותר תתוסף התשוקה אליה, וכל מה שירבה מציאותה יתרבה חשיבותה כי דדיה ירוו נפש האדם דשן בכל עת, וכבר המליץ הגאון בעל ספר הפלאה זצוק"ל על מאמר כלם ישבעו ויתענגו מטובך כי מצד הטבע לא יהיה עונג בכל תענוגי העולם בלתי אחר ההערך לא אחר המציאות, כמאמר נפש שבעה תבוט נופת, לא כן התורה כי גם אחר השביעה ימצא עונג רב וזהו כלם ישבעו ועכ"ז ויתענגו מטובך הוא מה שאמרו ז"ל מדת ב"י כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, לא כן מדת הקדוש ב"ה מלא מחזיק היינו התורה והמצות שהם מערני הנפש בהם לא תגעל הנפש לעולם אבל עוד בהיפך כל עוד יותר שישביעו עצמם ממנה עוד יותר יתענגו. וכמו שהמליצו חז"ל וידגו לרוב בקרב הארץ (בראשית מ"ח, ט"ז) מה דגים הללו גדלים במים וכיון שיורדת טפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כך ישראל גדלים בתורה וכיון שהם שומעים דבר חדש מן התורה מקבלים אותו בצמאון (בראשית רבה פרשה צ"ז, ג').

מלא אינו מחזיק, אמנם התשוקה לתורה ומצות הנה אחר הלמוד תהיה התשוקה עוד עודפת על אשר היה משתוקק מתחלה וגם כי ילמוד כל היום לא ישבע ויבקש וישאל עוד יותר. וזהו אחת שאלתי מאת ה' אשר אותה אבקש תמיד בלא שביעה, ומה היא - שבת בבית ה' כל ימי חיי. זה אשר השמיע אותנו החכם הנבחר במאמרו הנזכר צדיק אוכל לשובע נפשו ר"ל הוא ישקוד אחר דבר המענג אותו גם אחרי שבעו, ובטן רשעים תבקש לה עונג רק כאשר תחסר כמשפט מדת בשר ודם אשר כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק. ומלת אוכל עומדת במקום שנים כמושך עצמו ואחר עמו, והמשך המאמר כך הוא צדיק אוכל גם לשובע נפשו כמשפט מדת הקב"ה מלא מחזיק, ובטן רשעים תבקש אוכל רק כאשר תחסר, ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק, ושומר הדברים.

ועילת הדבר כי כבר קבלנו מפי חז"ל אין כל חדש תחת השמש הא בתורה שהיא למעלה מן השמש יש חדש, כי כל מה שיעסוק בה יותר ימצא בה חדש, וימצא יום יום חדשות נוספות. אשר ע"כ אמרו חז"ל הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם (דברים כ"ז, ט') וכי אותו היום נתנה התורה והלא סוף ארבעים שנה היה, ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום כיום שנתנה בו תורה מסיני (ברכות ס"ג, ב'). ר"ל כמו שכיום שנתנה מסיני היתה חדשה כן ימצאו לומדיה בעבר פניה בכל יום פנים חדשות, ומי

וזהו מאמר דוד המלך ע"ה אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית ה' כל ימי חיי גוי' (תהלים כ"ז, ד') כי כאשר ישאל אחד מחבירו מאכל טוב וערב הוא שואל קודם שיתן לו, אבל אחר אשר האכילו לשובע נפשו לא ישאל עוד, כמשפט מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק

כהחכם יתברך יודע התורה לי

ממש על דרך האב יקר והיה דואג

הימים אחר אשר יתו וישליכהו ויפסידהו, או שלא לפתוח אותו בע ובמשך עשרה ימים שכבר נמאס הזייגר ו ישן הלך האב ויפתח ראה כי יש בו ובמה על קירות ביתו פנים ו וימצא חן גדול בעיניו מאד, ולימים עוד ש הנער חוזר ומואס ב הארגז הפנימי וראה ב כמעשה האופן בתוך לו איך צפור יוצא ומנגן, וכל זה עשה ה בו הנער ויהיה אצלו נ גם כי באמת אין בו כבר נעשו בו בעת נע הזהב והכסף והכלי נ כל אלה לא יתגלו לפ יהיה אצלו בכל שו

הוא הדבר בהתורה כתוב בה כל מ בתורה ודאי מאז נת היתה כדבר ישן נושן. המלך ע"ה בני אם תצפון אתך להקשיב לבך לתבונה, כי

קה לתורה
 התשוקה
 נק מתחלה
 בע ויבקש
 גלתי מאת
 שביעה,
 ימי חיי.
 הנבחר
 בע נפשו
 אותו גם
 לה עונג
 בשר ודם
 מחזיק.
 כמושך
 כך הוא
 פט מדת
 תבקש
 יק מלא
 הזל
 הז הא
 ש חדש,
 צא בה
 אשר
 אל היום
 אותו
 ש שנה
 לומדיה
 מסיני
 שנתנה
 לומדיה
 ומי

כחכם יתברך יודע פשר דבר שנתן
 התורה לישראל. L

במש על דרך האב שהביא לבנו זייגר
 יקר והיה דואג עליו אולי ברבות
 הימים אחר אשר יתרגל בו ימאס אותו
 וישליכהו ויפסידהו, אמר לבנו ראה והזהר
 שלא לפתוח אותו בשום אופן, וכן היה,
 ובמשך עשרה ימים הרגיש האב בבנו
 שכבר נמאס הזייגר בעיניו כמשפט דבר
 ישן הלך האב ויפתח את הזייגר והנער
 ראה כי יש בו ובמה שבתוכו מראות נאות
 על קירות ביתו פנים ואחור ומוזהב טהור,
 וימצא חן גדול בעיניו גם הפעם ויאהבהו
 מאד, ולימים עוד שבעה ראה האב כי
 הנער חוזר ומואס בו וילך ויפתח גם
 הארגז הפנימי וראה בתוכו חלקיו וגלגליו
 כמעשה האופן בתוך האופן, פעם הראה
 לו איך צפור יוצא ממנו ושר בשירים
 ומנגן, וכל זה עשה האב למען לא ימאס
 בו הנער ויהיה אצלו בכל יום כדבר חדש,
 גם כי באמת אין בו חדשות כי כל אלה
 כבר נעשו בו בעת נעשה הזייגר, גם את
 הזהב והכסף והכלי שיר עכ"ז יען אשר
 כל אלה לא יתגלו לפניו רק אחת לאחת
 יהיה אצלו בכל שעה כדבר חדש.

הוא הדבר בהתורה החמודה כ"א היה
 כתוב בה כל מה שעתידי להתחדש
 בתורה ודאי מאז נתנה ועד עתה כבר
 היתה כדבר ישן נושן. הוא שאמר שלמה
 המלך ע"ה בני אם תקח אמרי ומצותי
 תצפון אתך להקשיב לחכמה אזנך תטה
 לבך לתבונה, כי אם לבינה תקרא

לתבונה תתן קולך כו' או תבין יראת ה'
 כו' (משלי ב', א-ד.). ר"ל בני אם תקח
 אמרי על תנאי זה, ומצותי תצפון אתך
 שיהיו צפונים ושמורים תוך משכיות לבך,
 להקשיב לחכמה אזנך, אז - תטה לבך
 לתבונה, ר"ל התורה עצמה היא תביאך
 ותטה את לבך אל התבונה. (ואות הי"ו
 במלת חטה אינה נוכח לזכר רק נסתר לנקבה)
 כמשפט אל הבא לטהר כו', כי אם לבינה
 תקרא, לתבונה תתן קולך ר"ל אם אתה
 הכינות לבך לקרוא ולבקש רחמים גל עיני
 ואביטה נפלאות וגו', אז - אם תבקשנה
 ככסף, בתחלה לא היתה אצלך בחשיבות
 מופלג רק ככסף, אבל תדע כי אח"כ
 וכמטמונים תחפשנה כי תתוסף השגתך
 בכל פעם יותר, והטעם - כי אז תבין
 יראת ה' ודעת אלהים תמצא, וכל מה
 שתתוסף ההשגה כן תתוסף התשוקה.
 ואמר כי ה' יתן חכמה לא אמר נתן חכמה
 בזמן העבר אבל יתן וישפיע תמיד אל כל
 השוקד אחריה, ומפיו יגיע אליהם דעת
 ותבונה יצפון לישירים תושיה כלומר
 הצפין יתברך והסתיר חכמת התורה לבלי
 תתגלה כ"כ על נקלה רק אל אותו
 שיעמול בה ויבקש רחמים על השגתה.
 וביאר הטעם כי תבוא חכמה בלבך ודעת
 לנפשך ינעם, כלומר אם רק אחר מרבית
 העמל והיגיעה תבוא החכמה בלבך, אז -
 ודעת לנפשך ינעם, כלומר ינעם ויערב לו
 כל דבר בעת ישיגהו מחדש, לא כן אם
 היה נכתב בתורה מבואר כל הדברי
 סופרים וכל עמקי שפוני טמוני אוצרותיה

משחמש בהם זמן מה יופג ערבותן,
 כמאמר [הכתוב] נפש שביעה תבזו נופח
 (משלי כ"ז ז'), ואם יאכל תמיד מאכל אחד
 יקוץ בו, אבל תורה הקדושה אינו כן, כל
 מה שיוסיף ידיעה תחוסף התשוקה. וזו
 לדיק אוכל לשבע נפשו, לאחר ששבע נפשו
 מהתורה מוסיף לאכול עוד, אבל ובטן
 רשעים תחסר, תענוגי רשעים אינן אלא
 כל זמן שנחסר מהם. - והפלא"ה פירש,
 כולם ישבעו ולאחר שישבעו עוד יתענגו
 מנובך.

ואמרו חז"ל בצראשית רבה (ט"ז א) על
 הפסוק וידגו לרוב, מה דגים
 הללו גדלים במים, וכיון שירדמ טפה
 מלמעלה מקבלין אותה בצמאון, כך ישראל
 גדלים בתורה, וכיון שהם שומעים דבר
 חדש מן התורה מקבלין אותו בצמאון. -
 וכן אמרו חז"ל (ברכות ס"ג:) היום הזה
 נהיית לעם, ללמדך שכל יום חגיגה התורה
 כיום שנחנה בהר סיני.

וישמע הדבר, דכתיב (קהל א' ט') אין כל
 חדש תחת השמש, אבל התורה
 שהיא למעלה מן השמש יש חדש, ובכל
 יום שיעסוק בה ימלא בה חדשות, ולכך
 חגיגה כיום ראשון. וכן אמרו במדרש
 (ילקוט שמעוני ויקהל רמז ת"ח) שדוד המלך
 ע"ה אמר (תהלים מ' י'), בשרתי לך בקהל
 רב, בשורה הוא דבר חדש, שאמר דברים
 שלא שמעתן און מעולם. ורזון הצורה
 ב"ה שיחדשו בכל יום חידושים על ידי
 חכמי כל דור ודור. וכתיב (שופטים ה' ח')

תורה תבלין כנגדו, ואם אתם עוסקים
 בתורה אי אתם נמסרין צידו, ובמסכת
 סוכה (דף כ"ג:) אמרו אם פגע בך מנוול
 זה משכ"י לבית המדרש, ובמסכת מגילה
 (דף כ"ו.) על הפסוק במלכים ב' (כ"ה ט')
 ואח כל בית גדול שרף באש, אמר רבי
 יהושע בן לוי מקום שמגדלין בו תורה.
 - ולפי זה יובן אל תראו אדמה, מהיאר
 הרע, שזכר בפסוק שלפני זה, כי הגדיל
 ה' לעשות, היינו בית גדול מקום שמגדלין
 בו תורה, ועל ידי זה ימסור היאר הרע
 צידכם.

☆

74 (שפג) [פסוק ב"ד] **ואבלתם** אכול ושבעו
 והללחם את
 שם ה' אלקיכם אשר עשה עמכם להפליא
 ולא יבשו עמי לעולם. - יש לדקדק
 דמיבנת עמכם לכאור' מוקשה, דהו"ל
 למימר אשר עשה לכם.

וי"ל דבספר אוהל יעקב במדבר פירש
 [הכתוב] אכול ושבעו, עפ"י שפירש
 הפסוק (משלי י"ג כ"ה) לדיק אוכל לשבע
 נפשו ובטן רשעים תחסר, עפ"י מאמרם
 ז"ל (סוכה מ"ו.) לא כמידת בשר ודם מדת
 הקב"ה, מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק,
 מלא אינו מחזיק, אבל מדת הקב"ה מלא
 מחזיק, ריקן אינו מחזיק, שנאמר (דברים
 כ"ח) והי' אם שמע חשמע, אם שמעת
 חשמע, ואם לא שמעת לא חשמע. והענין
 כי כל תענוגי עולם הזה אינן ערביין אלא
 בתחלתן בעת שהשיגו אותן, אבל אם

ממש.
 ידע
 הוכן
 די זה
 - צ.
 כשאר
 שוים
 -
 כולו
 בירם.
 שהוכן
 שאמר
 אדום
 ינינו,
 במה
 הלכת

במים
 גדול
 שום
 דברי
 הוא

ישין
 לו

ישור
 ידים

סו כה"ג הבקר
 גר"ג ר' שאול קראך זצ"ל

יבחר אלקים חדשים, נעי' לעיל באות ד' מה שכתב על זה הפסוק בשם הזוהר הק' ובשם הישמח משה]. - וזו באמת פלא שאין דוגמתו בכל העולם, שכל יום יתחדש.

וזה שאמר ואכלתם אכול ושבע, גם אחר שבעתם תאכלו בתשוקה, והללחם אח שם ה' אלקיכם אשר עשה עמכם להפליא, ומדוייק מלח עמכם, דהיינו שעל ידכם ועמכם יחד עושה פלא הזה, לראות בכל יום אור חדש בתורה, ומי ששבע יומר הוא נמא יומר לתורה.

L

☆

שפד) [פסוק כ"ז] וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלקיכם ואין עוד. ונריך ביאור מאי זה שדייק הכתוב בקרב ישראל. - ומה זה שאמר ואין עוד.

וי"ל בהקדים לבאר הפסוק (איוב י"ד ד') מי יתן טהור מטמא לא אחד. דהנה אם יש טומאה בצית אפשר לטהר הצית על ידי שנעשה מחינה המפסקת בין טומאה לטהרה, וכל זה רק עד טפח האחרון, שנריך לישאר חלל טפח לטומאה, ופחם פחום טפח שחלא הטומאה דרך הפחם חוץ להצית, אבל אם רוצה לטהר גם טפח האחרון, אז אדרבה נתמלא כל הצית טומאה, דקיי"ל"ן (חולין ע"א). טומאה רצונה בוקעת ועולה. וזו שאמר מי יתן טהור מטמא, עד כמה יכולים לטהר צית

מטומאה על ידי מחינה מפסקת, ועל זה אמר לא אחד, שטפח האחרון אי אפשר לטהר.

ובזה יובן מאמרם ז"ל בסוכה (ה). מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה. וי"ל טעם לזה, כי מאחר שטפח אחד מהטומאה אי אפשר לטהר, וידועה שיש עשר מדריגות טומאה, כמו להצדיל בקדושה, ומתפשט הטומאה עד יו"ד טפחים, לכך לא ירדה שכינה למטה מעשרה. וידוע דגובה אדם ג' אמות שהן י"ח טפחים, ולכך באמצעו של אדם שהוא ט' טפחים לא שרפה שכינה. - והנה לפני זה אמר הכתוב (פסוק ב') ואת הצפוני ארחיק מעליכם ולא יהי עוד טומאה בעולם, לכך אז תשרה השכינה גם בפחום מעשרה טפחים, וזו בקרב ישראל דייקא, למטה מיו"ד טפחים, והטעם ואין עוד, שאין צממא עוד טומאה בעולם.

והגם שבסוכה (ה) אמרו גם על הכתוב בזכרי' (י"ד ד') ועמדו רגליו על הר הזיתים, שהיא למעלה מיו"ד טפחים, דשם מדבר במלחמת גוג ומגוג שזו אחת מעשרה ירדות שירדה שכינה בעולם הזה, זו יהי קודם שיבולע הטומאה לנצח. והגם שצפרשה [שלפניו] (זכרי' י"ג ב') אמר, ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, [ואעפי"כ אמר אח"כ ועמדו רגליו על הר הזיתים, שהיא למעלה מיו"ד טפחים]. הלא אמר בלשון עתיד אעביר, ואז עדיין לא נעברה מן העולם.

שפד) [פסוק

שמו. י"ל ד רבי מוטל : שערים, ופרי אחר רבי לנ שערים הו', לנפורי, דמו שהי' מוטל : מגלה (ו). ול בראש ההר (ה): על הפס שיחה יתירה והנה תלמיזו כמאמרם ז' האידנא אקל תלמידי חכמים לילך למקום חכו"ל (ע"ז י' צריכין לימוד במקום הריב לא יחבטלו לאדם מה

או י"ל.

תרגום יונתן

שופטים ה
 לה
 יעַל חֲדָלוּ אַרְחוֹת וְהִלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכוּ
 אַרְחוֹת עַקְלָקְלוֹת: חֲדָלוּ פְרוּזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל
 חֲדָלוּ עַד שְׁקַמְתִּי דְבוּרָה שְׁקַמְתִּי אִם
 בְּיִשְׂרָאֵל: ז הַ יְבַחֵר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִז
 לָחֶם שְׁעָרִים מִגֵּן אִם יִרְאֶה וְרָמַח

אורחון
 בְּשִׁבְלִין
 תָּבוּ
 בְּאֹרְחֹן
 קָרוּ
 יִתְכִּין
 אֶצְמִדְיָהָ
 דִּירְהוֹן
 מְהִלְכִין
 הַתְּקַיֵּן
 אֹלֶיךָ
 חֲרוּבָא
 הַתְּוֹ
 הַיִּשְׂרָאֵל
 וְאִמְלִטְלוּ דִּירְהוֹן עַד

תרגום יונתן
 לישראל
 עלה הנה שלמון
 וממא וכד תפס
 תנפריז אנן על
 דכביהון יי ביום
 עד למתנה להון
 בהון אתגלותה
 גיא נגידו ממרה
 לא מתרגשין הון
 ין לדון אמר על
 חלש וזעיר מפל
 מן קדם דאתגל
 ביומי יעל פסק

ואשתלחית אנא דבורה
 ישראל למפלח למעותא
 עלהון עממיא ומרדונן
 דאתגברו וסליק עליהון
 אלפין אחדי ספין בשתי
 אלפין מחצצי גירא בר
 דאשתלחית לאתנפאה
 חן פד אתרעיו בני
 חדתן דמקרב אתעבידא
 מקרויהון וכד תבו למעבד
 סיסרא סנאה ומעיקא
 אחדי רומחין בשבעין
 רתיכון דברזלא דהו
 על דבית ישראל:
 איתעסקו בהון אבבתהון
 לא יכילו להון עד
 ארבעין אלפין רישי
 ארבעין אלפין אחדי
 פד אתרעיו בני ישראל
 חדתן דמקרב אתעבידא
 מקרויהון וכד תבו למעבד
 סיסרא סנאה ומעיקא
 אחדי רומחין בשבעין
 רתיכון דברזלא דהו עפיה
 ורתיכוהי כל אלן

רשי

חדלו ארחות. היו יראים ישראל
 מפני האויצים, והיו הולכים
 דרך עקלקלות. (א) חדלו פרזון.
 ערי הפרזי שאין להם חומה
 חלו מהיות יושבים בהם מפני
 האויצים, ונחספו אל ערי
 המצור: עד שקמתי. כמו באחד
 שערין (ב) יבחר אלהים
 חדשים או לחם שערים. כשנחר
 לו ישראל אלהים חדשים או
 הזקקו למלחמה צעריהם, ראו
 עמה צהנתנס, חס יראה
 ציראל מגן ורומח, שרין
 להלחם צארנעיס אלף ראשי
 גייסות שהציא הע"ג עליהם,
 וכולס הממס המקוס צמלחמת
 הכוכצים, ונחל קישון גרפס:
 שערים. כמו כי

ירע צו, מפני חס
 נגר בן ענת בימי
 חס ישראל צימיה:
 ין
 בים. עננים: (ה) נזוף
 יליו (צמנדר כל ז):

מצודת דוד

והולכי נתיבות. רוצה לומר האנשים אשר הוכרחו לילך בנתיבות היו הולכים דרך מעוקל לבל ירגיש מי בהם: (ז) חדלו פרזון. כי פחדו לשבת בערי הפרזי, ורק בישראל חדלו ולא בעובדי גילולים, כי הם לא פחדו מישראל מלשבת בערי הפרזי כי ידם היה על העליונה: עד שקמתי דבורה. רוצה לומר כן היה עד אשר קמתי אני דבורה כי מעתה יהיה כמאז, כי התשועה הבא על ידי שלימה היא ויחרדו העובדי גילולים מה, ולא יחדלו ישראל מללכת אורח ומלשבת בערי הפרזי: אם. כאם המיסרת את בנה ליישר דרכו, כן אנכי לישראל: (ח) יבחר אלהים חדשים. כי כאשר יבחר ישראל אלהים חדשים, אז בא מלחמה בעריו בעבור העונש ולא כשמטיב דרכו, כי הלא בימי יהושע שנאמר (יהושע ד יג) כארבעים אלף וגו' עברו וגו' אל ערכות יריחו, וכי היה נראה

מצודת ציון

חדלו. מנעו: ארחות. נתיבות דרכים ושבילים: עקלקלות. מלשון מעוקל ומעוקם: (ז) פרזון. ערי פרזי מבלי חומה סביבה: שקמתי. מלשון קימה: (ח) לחם. מלשון מלחמה: שערים. עיירות. כמו באחד שערין (דברים יז ג): מגן. חריס: ורומח. כידון:

רד"ק

ה' שהביא על ידה התשועה הזאת, אף על פי כן לא היתה היא תחילת התשועה עד שקמתי אני דבורה שקמתי והייתי כאם לישראל: (ז) חדלו פרזון. פרזון שם מענין ערי הפרזות. ושקמתי שניהם השי"ן פתוחה פתח גדול במקום פתח קטן: (ח) יבחר. כשבחר ישראל אלהים חדשים, אז היתה

כל יושבי כנען: (ו) בימי שמגר בן ענת. הוא היה משופטי ישראל כמו שהזכיר למעלה. ואף על פי שהושיע את ישראל, לא היתה כתשועה הגדולה הזאת, כי בימיו חדלו ארחות. וטעם להזכיר יעל, כלומר אף על פי שעל ידה באה קצת התשועה הזאת. ודומה כי היא היתה אשה חשובה ואוהבת

מגודל הרעה נטפו
 חדרו כולם מפחד ה
 שפטת בימי שמגר
 אורח מיראת העובדי
 וכן ותגעש ותדעש
 למלחמות. ופירוש
 ארום, כי שם
 כשעברו את ה
 ויצא השם יתעלה
 בכל המלחמות ההם
 אים: (ה) הרים נזוף
 לחמה, על דרך מ
 כמו שזה סיני חרד
 ל העולם מפניו, כמו
 אם אימתה ופחד נמוגו

בְּאַרְבַּעִים אֵלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: מ לְבִי לְחֻקֵּי

אֵלֶיךָ וְכָל מִשְׁרֵתָא לָא לְמִיקַם קְדָם פְּרָק עֲשָׂא אֵלֶיךָ דְעִמְיָה:

אֵלֶיךָ וְכָל מִשְׁרֵתָא לָא לְמִיקַם קְדָם פְּרָק עֲשָׂא אֵלֶיךָ דְעִמְיָה:

יִשְׂרָאֵל הַמְתַּנְדְּבִים בְּעַם רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צְחֹרוֹת

אֵלֶיךָ וְכָל מִשְׁרֵתָא לָא לְמִיקַם קְדָם פְּרָק עֲשָׂא אֵלֶיךָ דְעִמְיָה:

דְּכֹרָה בְּנִבְוָאָה אָנָּה שְׁלִיחָא לְשַׁבְחָא לְסַפְרֵי יִשְׂרָאֵל דְכַד הֹוֹת עֲקָתָא הִיא פְּסָקוּ מִלְמַדְרֵשׁ בְּאוֹרֵיתָא וְכִדוּ יְאִי לְהוֹן דְיִתְבִין בְּבֵתֵי כְנִשְׁתָּא פְּרִישׁ גְּלִי וּמְאֵלְפִין עֲמָא פְתַגְמֵי אוֹרֵיתָא וּמְבָרְכִין וּמְדִין קְדָם יי: דְהוֹן מְבַטְלִין עֲסָקִיהוֹן רְכִיבִין עַל

אֵלֶיךָ וְכָל מִשְׁרֵתָא לָא לְמִיקַם קְדָם פְּרָק עֲשָׂא אֵלֶיךָ דְעִמְיָה:

רש"י

ימלא נקרבך נאחד שעריך (דברים יו ז) עיירות: (ט) בבי. אני דבורה, לחוקקי ישראל, לאהוב את חכמי ישראל שהתנדבו בעם לאמר ברכו את ה' ושזו אליו: (י) רוכבי אתונות צחורות. הסומרים והשרים שרכזו מעתה על אמונות לבנות

הסחורות, מבלי יראה ולאגמ ארוב, ואותן שישעבדו על מדין, לשון דיינים, שהיו יראים לעשות משפט בפרכסיה, וכן תרגם יונתן דהוּ ממחברין לנתח על דינא, ואותן שהולכין רגלי על דרך, שהיו וספרו את המעוה הזאת:

מצודת דוד

באותן ארבעים אלף מגן ורומח, כי הלא בנס כבשו את יריחו ולא במלחמה ובמגן ורומח: (ט) בבי לחוקקי וגו'. רוצה לומר לא מן השפה ולחוץ כי אם מעומק הלב אדבר לחוקקי ישראל המתנדבים להלחם, (י) רכבי. הן השרים הרוכבים על אתונות לבנות לרוב הגדולה, הן החכמים יושבי המשפט, הן הסוחרים ההולכים בדרך, כולכם שיחו ודברו תהלות ה'. השרים על אשר ישארו בגדולתם, והחכמים על אשר יוכלו מעתה להרחיב לבם בחכמה מכלי טרדות פחד העובדי גילולים, והסוחרים על כי ילכו מעתה בדרך

מצודת ציון

ט לחוקקי. הגדולים יקראו מחוקקים כי הם משימים החוקים: (י) אתונות. נקבות החמורים: צחורות. לבנות

רד"ק

להם המלחמה בשערים, ולא היו יכולין להראות מגן ורומח להלחם באויביהם, ואף על פי שהיו ישראל רבים ארבעים אלף ויותר והוא סך חשבון, אף על פי כן היו נסים מפני אויביהם ונסגרים בעריהם, ואויביהם רודפים אותם עד השערים. ויש מפרשים "מגן" אם יראה לשבח, כלומר כשהיו ישראל עושין רצון הבורא יתעלה ולא היו הולכים אחרי אלהים אחרים וזה היה בימי יהושע, לא היה צריך להם מגן או רומח בארבעים אלף בני גד ובני ראובן, ואף על פי שהיו חלוצי צבא לא הצטרכו להראות מגן או רומח, כי ה' היה גלחם להם ובאו עם אחיהם, ושבו להם בשלום אין שטן ואין פגע רע, מפני שהיו עושין רצון הבורא.

ויונתן תרגם כד אתרעיאו וגו'. ומלת "לחם" הו' משונה בנקודה כי היא נקודה בסגול החי' תרגם והוא שם כמו מלחמה, והוא במשקל חמין, עקב צר, אלא שזה בסגול שלא כמנהג: (ט) בבי לחוקקי ישראל. גדולי ישראל ושופטיו ומנהיגיו שהתנדבו בעם לצאת למלחמה, לבי ורצוני אליהם ואומרת אליהם ברכו השם שהכניע אויביכם לפניכם ונקראו הגדולים חוקקים, שמשמין החוקים בעם, ויש לפרש חוקקי ישראל, סופריו וחכמיו. אומרת להם שיברכו ה' על התשועה הזאת. ופירוש המתנדבים בעם, ללמד להם תורה ומצוות: (י) צחורות. לבנות, כמו וצמר צחר (יחזקאל כו יח) רוצה לומר הסוחרים רוכבי האתונות חשובות

מדרשי חז"ל

(י) רוכבי אתונות צחורות וגו'. תנא דבי רב ענן: מאי דכתיב רוכבי אתונות צחורות יושבי על מדין והולכי על דרך שיחו, רוכבי אתונות אלו תלמידי חכמים שמהלכין מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. "צחורות" שעושין אותה כצהרים. "יושבי על מדין"

שדנין דין אמת לאמתו. "והולכי" אלו בעלי מקרא. "על דרך" אלו בעלי משנה. שיחו אלו בעלי תלמוד שכל שיחתן דברי תורה. (עירובין נד:). רוכבי אתונות צחורות יושבי וגו'. אין צחורות אלא נקיות מן הגזל. יושבי על מדין - שמעמידין הדבר על

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

תרגום יונתן

יודע בעל הבית באיזה מקום יפקיד את פליו; וכשיבוא בעל הבית לתוך ביתו, יביא את פליו לתוך הבית.

(ז) דבר אחר "שם יתנו צדקות ה', צדקת פרונונו ב'ישראל" עיר קמנה שבישראל עמדו ובנו בית הכנסת ובית המדרש, ושכרו להם חזנים, ושכרו להם מלמדי תינוקות, נמצא בתי מדרשות מרבים בישראל, שנאמר אחר כך "או ירדו לשערים עם-ה'", מתוך שפתי כנסיות ובתי מדרשות מרבים בישראל.

שופמים ה"ה.

← (ח) אשרי מי שמתחדש דברי תורה על פיו. וכל מי שמתחדש דברי תורה על פיו, דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים, ואומר לו, כך אמר הקדוש-ברוך-הוא, בני בנה לי בית המדרש, ששכר הגדול שיש לי באוצרי שלך הוא, ובשילך אני מציל את ישראל, שנאמר אחר-כך "יבחר אלהים חדשים או לחם שערים".

שופמים ה"ה.

(ט) "מגן אם-יראה ורמח בארבעים אלה בישראל", מכאן אמרו, ארבעים אלפים מישראל שנתקבצו יחד ויצאו למלחמה, ויש ביניהם זוג אחד תלמידי חכמים, דומה להם כאלו אחזו מגן ותרים וחרב פיפיות בידם, לכך נאמר "מגן אם-יראה ורמח בארבעים אלה בישראל".

שופמים ה"ה.

שי למורא

(ו) וכשיבוא בעל הבית לביתו - כשיחזיר הקדוש-ברוך-הוא שכנתו לציון. (ישועה יעקב).

(ז) עמדו ובנו בית הכנסת וכו' - דרש "פרונונו" שמפורז צדקה לצורך בתי כנסיות ובתי מדרשות. (עפ"י ישועה יעקב).

(ח) שנאמר יבחר אלהים חדשים וגו' - מפרש "יבחר אלהים חדשים" שהשם-יתברך בוחר בדברים מחודשים של דברי תורה, ושכר גדול למחדשים. וישראל ארבעים אלף שיצאו ונתקבצו למלחמה זו ונצחו בזכות אלו העוסקים בתורה ומחדשים, ועליהם נשענים כאלו יש בידם מגן ורומח. (ישועה יעקב בשם מהר"ש לאניאדו בספרו כלי יקר על נביאים ראשונים. וכתב לעין כספר הנזכר וטראה בו פלאות כי הוא יקר מכל יקר).

(א) למה היו ישראל למלך שקנה בתים ועבד חמש, בני ארבע, בני א על שלחנו, ואכלו מפה שותה, וגדלן ובנה להם ונטעים, ואמר להם, הנהו שאכלו ושחו, עמדו ועקו וכרתו את הנטיעות, וע ומצא את כל מה שעו חרי הן פתינוקות של אותן והכה אותן. וכן ש לפני אביהן שבשמים במעשיהם והיו נמסרין ל היה הקדוש-ברוך-הוא גו שום פרוטה שלא ב

(ב) ושפא תאמר, או בימי יפתח הנלעדי, מו כהנו, ופנחס בן אלעזר ה לילך אצל פנחס ויתיר ראש לכל ישראל ואלך לי ואני אלך אצלו. זה

(א) הרהיב את דעתו - הרהיב להיכן הולך, ירהיב לו הדרך. ופירש פרסאות אני צריך לילך וכו'). היו סרחו כמעשיהם - במהדורת

ל 503 77010 אצלו יו.א.י.

וואנכי יהוה אלהיך רגע הים ויהמו גליו
 יהוה צבאות שמו: וטו ואשם דברי בפיך
 ובצל ידי כפיתך לנטע שמים וליסד ארץ
 ולאמר לציון עמי-אתה: ׀ התעוררי
 התעוררי קומי ירושלים אשר שתית מיד
 יהוה את-כוס חמתו את-קפעת כוס
 דיסגון פעפרא דארעא ולמימר לדדירין בציון עמי אתון: ׀ אתרפא אתרפא קומי ירושלים

טו וואנא ׀ אלהיך דנין
 בימא והמן גלותי
 צבאות שמיה: טו ושויתי
 פתגמי נבואתי בפומך
 ובטלל נבואתי אגנית
 עלך לקימא עמא
 דאמיר עליהון דיסגון
 פכוכבי שמיה ולשכללא
 כנשתא דאמיר עליהון
 דיסגון פעפרא דארעא ולמימר לדדירין בציון עמי אתון: ׀ אתרפא אתרפא קומי ירושלים

דקבלת מן קדם ׀
 כסא דחיקמיה ית פי
 כסא דלומא שתי
 אעדית: ׀ לית דמנח
 לה מפל בגין דיליד
 ולית דמתקוף ביד
 מפל בגין דרביאו
 יש תרתין עקן אתא
 עלך ירושלים לא יכיל
 למקם פד ארבע ייתון

התרעלה. הוא משקה הכ
 כאסור וקשור ומעוטף, כמו
 (ד), והשרות והרעלות (לעיל
 ונמסכת שנת (סה) מדיות
 להמעטף צו. מרעלה, אינטו

מצודה
 מלשון קבע, והם השמרים
 התרעלה. יתכן שהוא מלש
 כוס משקה הממטמם את הלב
 הפורעניות. וכן סף רעל (וכמה)
 כמו למען תמצו והתענגתם (ו)
 הנהגה. כמו נהלת בעוך (ט)
 (ט) קוראותיך. מלשון מקרה
 והעדר ההרגשה. כמו תתעל
 כתוא. הוא שור הבר, והוא נ
 (ה) וכמו כבש כשב: מכמר
 מכמרת (לעיל יט ט) חמו
 והוא כמו במי אנחמך, רר
 לתחומין, כי כן דרך בני א
 לחם ומים: שכבו וגו'. מתי

התרעלה. הרעדה, או פירו
 בגלות כבר שתי כוס ה
 מצית אותה עד שלא נשאר
 כל הרעות הכתובות הגיעו
 התעוררי והתעוררי: (ית) אי
 לא היה כוח ביד בני ד
 ולהחזיק בידו ולסמכו מהרי
 (יט) שתיים הנה. הרעות ה
 קרוב לגלות, שתיים רעות ה
 והחרב, כי השוד הוא החר

(כ) כתוא מכמר וגו'. מה ו

רש"י

כנישתא דאמיר עליהון דיסגון כעפרא דארעא (מרגום
 יונתן): (יז) קבעת. תרגם יונתן פילי, והוא שם כוס,
 ולי נראה קבעת אלו השמרים הקבועים נחמית הכלל,
 ומזית יורה עליו, כמה שנאמר (סהלילס עה ט) שמריה
 ימנו:

מצודת דוד

(טו) וואנכי וגו'. רוצה לומר ולמה לא תשען עלי, הלא
 אנכי ה' אלהיך והכל בידי. פעם בוקע מי הים לבל
 ילך במהלכו, ופעם יצוה שירומו הגלים ויהמו בקול
 גדול: ה' צבאות שמו. לפי שהוא מושל בצבאות מעלה ומטה: (טז) ואשים דברי בפיך. דברי התורה שמת
 בפיך לדבר בס: ובצל ידי כפיתך. מעולם הגנתי עליך מן האויב בזכות התורה: לנטוע שמרים. שיהיו נטועים על
 אדמתם עם ישראל אשר עליהם נאמר ככוכבי השמים, כמו שכחוב הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו' כה
 יהיה זרעך (בראשית טו ה): וליסוד ארץ. שיהיו מיוסדים אלו הנמשלים גם לעפר הארץ, כמו שנאמר ושמתי את
 זרעך כעפר הארץ (שם י טו): ולאמר לציון. כל האומות יאמרו על בני ציון שהמה עמי, כי יהיה נראה בהם
 שפע טובה מרובה: (יז) התעוררי. זהו מאמר הנביא בבשורה, הקיצי מתרדמת הצער וקומי: אשר שתית. אשר עד
 הנה שתיית כוס החמה הבאה מה, ונתמרק אם כן העון: את קובעת. השמרים הקבועים בתחתית כוס החרעלה כבר
 שתיית ומצית את הכל ולא נשאר מאומה. רוצה לומר כל הרעות הכתובות כבר באו עליך, ולא תוסיף לבוא עוד:

מצודת דוד

רש"י
 כפיתך. שלא יוכלו העמים לכלותך בגלות, כל זמן
 שיהיו דברי בפיך ובלבבך. כי לא שמתי אותם
 בפיך אלא להיותם בלבבך לעשותה, כמו שאמר בפיך
 ובלבבך לעשותו (דברים ל יד): לנטוע שמרים. וכל זה
 אכסה עליך בגלות, עד שיכוא עת לנטוע שמרים
 וליסוד ארץ, וזהו קבוץ גלויות שיהיו ישראל עולם
 חדש, וכן אמר (לקמן סה יז) הנני בורא שמים חדשים
 וארץ חדשה ולא תזכרנה הראשונות וגו': ולאמר לציון
 עמי אתה. פירוש לבני ציון. וזכר "ציון" כי היא
 עיקר המלכות. ויונתן תרגם לקיימא עמא וגו' כבעמוד:
 (יז) התעוררי, קבעת. שמרי הכוס:

מדדשי חז"ל

מדדשי חז"ל
 (טז) ואשים דברי בפיך וגו'. כל העוסק בתורה לשמה כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, שנאמר ואשים דברי
 בפיך וגו' לנטוע שמרים וליסוד ארץ. (סנהדרין צט:).

(טז) כתוא מכמר וגו'. מה ו

אָמַר יְהוָה כֹּה אֶמַר יְהוָה יְבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַמִּנְחָה בְּכִלֵי טְהוֹר בֵּית יְהוָה: כֹּה וְגַם־מֵהֶם
אֶקַּח לַפְּהִינִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: אֲכַבֵּי כִי
כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה
אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה בֶּן־

וּבְכַרְפָּרָן וּבְתוֹשֶׁבְתָיו עַל־
טוֹרָא דְקוֹדְשֵׁי לִירוּשָׁלַם
אָמַר יי כְּמָא דִּי־תוֹן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל ית קוֹרְבָנָא
בְּמִנָּא דְכִי לְבֵית
מְקוֹדְשָׁא דִי: כֹּה וְאֵף
מִנְהוֹן אֶקְרַב לְמַהוֹ
כְּהִנָּא וְלֹאֵי אָמַר יי:

כב ארי כמא דשמיא חדתין וארעא חדתא דאנא עביר קימין קדמי אמר יי בן יתקים

רש"י

כאשר יביאו. מנחה ככלי טהור לרלון, כן יביאו את
אמיתם למנחת רלון: (כא) וגם מהם אקח לכהנים
ללויים. מן העמים המצויים אותם ומן המוצאים אקח

מצודת דוד

כאשר יביאו וכו' בכלי טהור. כמו שמביאים ישראל
את המנחה לבית ה' בכלי טהור, כן יביאו הגוים את
ישראל בבגדים טהורים ונאים ובמרכבות נאות
ומכובדות: (כא) וגם מהם. גם מהמובאים אקח להיות
כהנים ולויים מאותם שיהיו ממשפחת כהונה ולויה, עם
כי נשכח זכרם בהיותם בארץ רחוקה והיו מחזיקים

רד"ק

אלקנה הרמתה על ביתו (שם ב יא) כמו אל ביתו,
והדומים להם: (כא) וגם מהם. כלומר אפילו מאותם
שהיו משוקעים בגוים באיים הרחוקים, עד שלא נודע
זכרם, ולא עלו עם אחיהם בית ישראל מן הגולה,
ואפשר ששינו קצת מן הדת, אעפ"י כן מהם אקח
לכהנים ללוים, אותם שהיו כבר ממשפחות כהונה
ולויה, אקח אותם הכהנים להיות כהנים משרתים לפני,
והלויים לשרת כמו הלויים לשוודים בשירי בכנורות
ובנבלים. וכדברי רבותינו ז"ל וגם מהם אקח, משהם
מביאים אותם ומנחתם, והם באים לילך, והוא זה
ישראל וזה כהן וזה לוי, כגון שנמכרו לעבדים
ונשתכחו, ועל אונס נעשו גוים. אמר רבי אליעזר וגם
מהם אקח, שהם מביאים את ישראל למלך המשיח, כל
מי שיהיה בהן ישראל או כהן או לוי, גם מהם אקח
מן המביאים ומן המובאים. ויונתן תרגם ואף מנהון וגו'.
ואדוני אבי ז"ל פירש וגם מהם אקח לכהנים ללוים,
לצורך הכהנים, להיות להם חוטבי עצים ושואבי מים.
וכן אמר בנבואת זכריה (יד כא) ולא יהיה כנעני עוד

מדרשי חז"ל

כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו'.
שמים חדשים וארץ חדשה אין כתיב כאן, אלא השמים
החדשים והארץ החדשה, אפילו שמים וארץ העתידים

וְדַעְכוֹן וְשׁוֹמְכוֹן: כִּי־וַיְהִי
בְּזִמְנֵי רִישׁ יַרְחַ בִּירַח
וּבְזִמְנֵי שְׂבָא בְּשָׂבָא יִתּוֹן
כָּל בְּשָׂרָא לְמַסְגֵּד קִדְמֵי
אָמַר יי: כִּי וַיִּפְקֹן וַיַּחֲזוּ
בְּפַגְרֵי גְבַרְיָא חִיבִיא
דְּמַדְרוּ בְּמִימְרֵי אַרְי
וַשְׁמַתְהוֹן לֹא יִמְתּוֹן
וְאֲשַׁתְהוֹן לֹא תִמְפִּי
וַיְהוֹן מַתְדַּנִּין רְשִׁיעִיא
בְּגִיהִנְסֵי עַד דִּי־מִרְוֹן
עַל־יְהוֹן צְדִיקִיא מִסַּח
חִוּיָא:

אלהינו (דברים כט כח) כן מפ
נגיהנס: דראון. לשון ציון.

מצודת:

כג מדי. ענינו כמו מתי. וכן
חדש. כן יקרא ראש החדש. ו
כד בפגרי. כן יקראו גופות הה
י י ט: תולעתם. מלשון תולע
אש: תכבה. מלשון כבוי: דרו
עולם (דעל י ט): לכפ

יהושפט, לראות בפגרי מחנה
שבעה חדשים בעוד שלא קן
הרימה האוכלת בשר ההרוג
ומגוג יה

השמים והארץ: (כג) והיה כ
מחודש לחודש, ומילת די
בלא הפסק. וזכר שני זכ
והרחוקים לרחוקים, כמו מ
ריחוק הארצות וקרבתם לירוש
כל בני אדם ואפילו שאר ה
(את) שם קדשו (תהלים קמ
זכריה (יד טו) כי כל הנותר
ירושלם, יעלו מדי שנה בש
צבאות ולחוג את חג הסוכו
מלחמת גוג ומגוג תהיה באות
אותם הגוים שיבואו להשת
משבת לשבת, יצאו חרץ כ
לראות בפגרי מחנה גוג ומ
לעשות בנגוד להגלות ישרא
ליום המשפט. ואעפ"י שי

נתן
אֶבְחָן עַל
לִירוּשָׁלַם
וַיִּתֶּן בְּנֵי
קֹרְבָנָא
לְבֵית
כָּא וְאָף
לְמַהוּ
אָמַר יי
וַיִּתְקַים

כב אשר
שר יהו
עמידתם
יעמוד
החז שם

הי עצים
הכהנים
שים כי
יום
עומדת
בן אמר
הקהל
מידתם
וכן
שתהיה
הארצם
הטובה
כימי
ללא
או עם
ית את
יהיה
מעמוד

הוא
שעלו

תרגום יונתן

זרעבון ושומכון: כג ויהי
בזמן ריש ירח בידח
ובזמן שבא בשבא ייתון
כל בשרא למסגד גדמי
אמר יי: כד ופקון ויחזון
בפגרי גבריא חיביא
דמרדו במימרי ארי
נשמתיזון לא ימותון
ואשתהזון לא תמפי
ויהזן מתדנין רשיעיא
בגיהנם עד דיימרון
עליהון צדיקיא מסת
חזינא:

ישעיהו סו

תקט
יעמד זרעכם ושמכם: כג והיה מדי-חדש
בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר
להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו
בפגרי האנשים הפשעים כי פי תולעתם
לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון
לכל-בשר:

והיה מדי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר
להשתחות לפני אמר יהוה:

רשי

אלהינו (דגים כט כס). כך מפורט בלגת תהלים (פו ו): (כד) תולעתם. רימה האוכלת את נשרים ואשם.
גיהנם: דראון. לשון ציון. ויונתן תרגם כמין שמי תינות, די ראייה, עד דיימרון עליהון לדיקיא מיסת חזינא:

מצודת דוד

(כג) והיה מדי חדש בחדשו. מתי שיהיה ראש חדש,
והוסיף לומר בחדשו, רוצה לומר בראש חדש עצמו
ולא יעבור הזמן, וכן ומדי שבת בשבתו: יבוא כל
בשר. רוצה לומר כל בני אדם, אפילו שאר העמים:
להשתחות לפני. בבית המקדש: (כד) ויצאו. העמים
הבאים להשתחות לפני ה' יצאו מירושלים לעמק
יהושפט, לראות בפגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו באל
יתברך וחשבו להגלות את ישראל. וזה יהיה בתוך אותם
שבעה חדשים בעוד שלא קברו אותם, וכמו שנאמר וקברום וגו'
שבעה חדשים (יחזקאל לט יב): כי תולעתם.
הרימה האוכלת בשר ההרוגים ההם לא תמות, והאש
הבוער בהם לא תכבה: והיו דראון. פגרי מחנה גוג
ומגוג יהיו לחרפה ולבוזין בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה':

מצודת ציון

(כג) מדי. ענינו כמו מתי. וכן מדי עברו (לעיל כט ט):
חדש. כן יקרא ראש החדש. וכן מחר חדש (ט"ז כ יט):
(כד) בפגרי. כן יקראו גופות ההרוגים. וכן כפגרי מוכס (לעיל
י ט): תולעתם. מלשון תולעת ורימה: ואשם. מלשון
אש: תכבה. מלשון כבוי: דראון. ענין בויון וכן לדראון
עולם (דניאל יג ט): לכל בשר. לכל אדם:

רד"ק

שכתוב וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ
שבעה חדשים (יחזקאל לט יב), אפשר כי באותם
שבעה חדשים יראו משפט הרשעים ההם: כי תולעתם לא
תמות ואשם לא תכבה. והאש תהיה לאות בהם. וכן
התולעת תהיה גם כן אות, שלא תמות מפני האש: והיו
דראון לכל בשר. לאותם שבאו להשתחות להשם,
כמו שאמר יבוא כל בשר להשתחות לפני. וכשיצאו
ויראו בהם משפט הנגזר להם, ויראו פגריהם מלאים
תולעים אוכלים אותם והאש הבוער בהם, יעלה באשם
באפם ויהיה מאוס להם וילכו מפניהם, אחר שראו
משפטם לא יוכלו לעמוד שם שעה מדוב הסרחון.
ונילת דראון ענין מיאוס, וכן לדראון עולם. ועיקר
מלת דראון היא תולעת, מלשון רז"ל (פרה ט ב) הודא
והכנה שכתבואה כשרין, מפני שאין בהם ליחה. ויש
מפרשים שזה הוא יום הדין לפושעי ישראל, ויצאו
הצדיקים חוץ לירושלם בגיא בן הנום ושם יראו

השמים והארץ: (כג) והיה מדי חודש בחדשו. כמו
מחודש לחודש, ומילת די מורה על התמדת הדבר
בלא הפסק. וזכר שני זמנים הקרובים לקרובים
והרחוקים לרחוקים, כמו משנה לשנה או יותר, לפי
ריחוק הארצות וקרבתם לירושלם: כל בשר. רוצה לומר
כל בני אדם ואפילו שאר העמים, וכן ויברך כל בשר
(את) שם קדשו (תהלים קמה כא). והנה ראינו בנבואת
זכריה (יד טז) כי כל הנותר מכל הגוים הבאים אל
ירושלם, יעלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה'
צבאות ולחוג את חג הסוכות. וטעם בחג הסוכות, כי
מלחמת גוג ומגוג תהיה באותה הזמן: (כד) ויצאו וראו.
אותם הגוים שיבואו להשתחות מחודש לחודש או
משבת לשבת, יצאו חוץ מירושלם לעמק יהושפט,
לראות בפגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו באל וחשבו
לעשות בנגדו להגלות ישראל מארצם, וזה יהיה קרוב
ליום המשפט. ואעפ"י שיקברום בית ישראל, כמו

הקב"ה ועולים ונעשים ארצות החיים ונחתין, ומתעמרין לבי ארץ חד ויורדים ומתעמרים לגבי ארץ אחת ואתחדש ואתעביד כלא ארץ חדשה, מהתיא מלה דאתחדש באורייתא ונתחדש ונעשה הכל ארץ חדשה מאותו דבר שהתחדש בתורה.

ועל דא כתיב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני וגו'. עשיתי לא כתיב אלא עושה. דעביד תדיר מאינון חדושין ורזין דאורייתא שעושה תדיר מאותם חידושים וסודות התורה ועל דא כתיב ואשים דברי בפיד ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ. השמים לא כתיב, אלא שמים, א"ר אלעזר מהו ובצל ידי כסיתך. אמר ליה. בשעתא דאתמסר אורייתא שנמסרה תורה למשה, אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין לאוקדא ליה בשלהובא דפומהון באו כמה רבואות של מלאכים עליונים לשרוף אותו בשלהבת פיהם עד דחפא עליה קב"ה עד שחיפה עליו הקב"ה. והשתא דהאי מלה סלקא ואתעטרא וקיימא קמי קב"ה ועכשיו שדבר זה עולה ומתעמר ועומד לפני הקב"ה איהו חפי על ההיא מלה הוא מחפה על אותו דבר וכסי על ההוא בר נש ומכסה על אותו אדם דלא ישתמודע לגבייהו, אלא קב"ה שלא יודע להם אלא הקב"ה ולא יקנאון לגביה, עד דאתעביד מההיא מלה, שמים חדשים וארץ חדשה ולא יקנאו בו עד שעושה מאותו דבר וכו'. הה"ד ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ. מכאן, דכל מלה דסתים מעינא שכל דבר המכוסה מהעין סלקא לתועלתא עלאה

ידיד

ביאור הסאמר

נפש

חידושי תורה עולים לבחינת חכמה ובינה. ואו ואתעבידו, כלומר, חו"ב פועלים באותם חידושי תורה לעשות מהם מוחין למלכות ואו נקריא ארץ החיים. וכל זה בכח חידושי התורה הללו. כי החידושים הקדומים היו נעלים יותר ולכן עלו לעתיק ועתיק פעל בהם ונעשים שמים חדשים. אבל חידושי תורה אלה אינם נעלים כל כך לכן עולים לבחינת חו"ב וחכמה ובינה פועלים בהם ועושים מהם מוחין לנוקבא ונעשיא ארץ החיים. ונחתין ואתעמרין לבי ארץ חד ויורדים מבחינת חכמה דאצילות ומתעמרין לבי ארץ חד ויורדים ומתעמרים לגבי ארץ אחת, כלומר, נעשים מוחין למלכות ואתחדש ואתעביד כלא ארץ חדשה והחדושי שנעשה במלכות, רדינו המוחין שקיבלה, כוח זה בא מההיא מלה דאתחדש באורייתא מאותו דבר שהתחדש בתורה.

ועל דא כתיב כי כאשר השמים החדשים השמים שנעשו מכת חידושי תורה בדרך הסוד הנעלה והארץ החדשה המוחין שניתנו למלכות ונעשתה ארץ חדשה מכת חידושי התורה שאינם נעלים כל כך כגיל אשר אני עושה וגו'. עשיתי משמע שכבר נעשו על ידי כמעשה בראשית. זה לא כתיב לא נכתב כפסוק עשיתי אלא עושה כלומר, שאני ממשיך לעשות דעביד תדיר מאינון חדושין ורזין דאורייתא שאני עושה תדיר מאותם חידושים וסודות התורה אשר בכוחם מתחדשים שמים חדשים וארץ חדשה.

ועל דא כעת מרבר על כללות התורה המגיעה אלינו כמ"ש לעיל ששורש התורה שבכתב הוא באבא ונתן כוחו ל"א לכן גם הו"א הוא בחינת תורה שבכתב. ושורש תושב"ע הוא באימא. וכתיב ואשים אבא אומר כביכול ל"א, ואשים דברי הוא התורה שבע"פ, בחינת אימא עלאה כפיך היא המלכות דו"א שהוא בחינת פה. והענין שאבא נתן למלכות שורש תושב"ע שבאימא דרך הו"א.

ובצל ידי כסיתך הוא ענין המוחין של הו"ן הבאים מאו"א שהם בחינת כסות ולבוש שלהם לנטוע על ידי לימוד התורה יהיה בכוחם לנטוע שמים חדשים וליסוד ארץ חדשה כגיל. וממשיך השמים בה' הידיעה רדינו השמים הידועים שכבר נעשו כששת ימי הבריאה לא כתיב כי הנונה אלא שמים שעתידים להתחדש. א"ר אלעזר בן רשב"י מהו ובצל ידי כסיתך היה קשה לו, אם מרובר כאן במוחין שהו"ן מקבל מאו"א, מה חידושי הדי דבר זה ידוע. ועוד מה ענין הכסוי כאן. אמר ליה רשב"י עונה לו בשעתא דאתמסר אורייתא למשה שנמסרו לוחות הברית למשה אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין באו רבבות מלאכים לאוקדא ליה בשלהובא דפומהון לשרוף אותו בשלהבת פיהם עד דחפא עליה קב"ה עד שחיפה עליו הקב"ה. ועיין בעיונים ד"ה ענין ויכוח משה והמלאכים. והשתא כאשר אותו אדם אשר חידש חידושי תורה דהאי מלה ואותם חר"ת סלקא עולים ואתעטרא ומתעמרים ביתר קדושה כי ככל שעולים למעלה, כך יש בהם תוספת קדושה. וקיימא קמי קב"ה ועומדים לפני הקב"ה איהו הקב"ה בעצמו חפי על ההיא מלה מחפה על אותו דבר תורה. ועיין בעיונים ד"ה וקיימא קמי קב"ה. וכסי על ההוא בר נש ומכסה ומנן על אותו אדם דלא ישתמודע לגבייהו שלא יתוודע לאותם מלאכים אלא קב"ה אלא הקב"ה לבד יודע מאותם חר"ת ולא יקנאון לגביה ושאותם המלאכים למעלה, ובני אדם למטה, לא יקנאו בו ויגרמו לו נזק. ועיין בעיונים ד"ה ולא יקנאו. עד דאתעביד מההיא מלה עד שנעשים מאותם חר"ת שמים חדשים אם הם בדרך הסוד הנעלה והארץ חדשה אם בדרך סוד שלא נעלה כל כך כגיל הה"ד וכו'. מכאן אנו רואים דכל מלה כל דבר ולא רק חר"ת אלא גם עניני העוה"ז כשנעשים

וקיימא קמי קב"ה עיקר הפחד של מה היה עד שהגיע למעלה אבל לאחר שהגיע וקיים קמי קב"ה שוב לא היה לו פחד. וכך זה באדם התחתון הכסוד, כשהוא רבוק באם כבי"ה והוא בין בחפלה בין בלימוד התורה הקדושה או אפילו במשך היום כשהולך בדביקות וכולו נתון באחרות הבורא ב"ה בחמימות ליבר השמחה, או אין לו פחד מכענינים שבעולם. כי כל הפחד הוא בשע שהאדם נבדק ונתון בספיקות והוא מתטלטל מכאן לכאן ואינו בטוח בדרכו אשר ילך ב כי יש לו כפיץ ויכוח עם עצמו ויצה"ט מושג לכאן ויצה"ר מושג לכאן. אך סמוך רג שהתגבר על יצרו וקבע את דרכו הטובה, שו פחד הספק יצא ממנו והרי הוא הולך בטו בשלוות נפשו.

ולא יקנאו ר"ל כל זה הוא כדי שלא יקנאו בו מלאכי עלאין וכן בני אדם התחתונים ככ שכתב בספר כתם פו טיבת הקנאה שמתקנאי מלאכי השדת בישראל הוא כשרואים שיי לישראל כח גדול בחידושי סודות התורה הקדושה והם אינם יודעים כל כך אלא רייק דו וסוד אחד והוא רק על דבר שהופק ותמנה עליו, וכל ידיעתם אינה אלא כפריטיו הדברים. משא"כ בני ישראל הקדושים שה הולכים בכל התורה כולה לעמקה סודות ורו גדולים מה שאין למלאכי השדת שום השגה לכן כשרואים נבכרא שפל רוח שגדלה מעלה עליהם, מתקנאים עליו.

סוד ג' ע"ב
ז"מ סיוע י"ג י"ס

76 והנה עוד יש לפרש עת להשליך כו'. כי אם לא השליך, היינו חס ושלום נידחים מהתורה לעולם, דהיינו נידון כאשת איש, ואיכא לא תעשה (קפ"ז), לכך 'עמ' היה לו שהשליך, כי על ידי זה 'ועת כנוס כו' (קפ"ח), דאין כאן לא תעשה, והצנן.

וע"ל פי זה יתפרש הגמרא בפרק שמי הלחם במסכת מנחות (דף ז"ט ע"א), אמר ריש לקיש, פעמים שביטולה של תורה זה יסודה, דכתיב אשר שברת (שמות ל"ה), ע"כ. ועיין רש"י שנדחק בפירושו (קפ"ח), ולפי מה שכתבתי אחי שפיר, שביטולה של תורה זה יסודה, דמאחר שביטולה נידונים כפנויה כמבואר במדרש, והיה יכול לחזור וליתן להם, מה שאין כן אם לא היה הביטול, היה נדונים כאשת איש, ולא יוכל לשוב ולחזור אחר אשר הוטמאה, ודו"ק.

ועוד נראה לי לפרש בהגמרא הנ"ל, על פי מה שכתבתי (בפרשת ברכה דף שפ"א) ד"ה ויתמו) הטעם דהארון של שברי לוחות הוא צא

עמם במלחמה, כמו שפירש רש"י בסדר דילן בפרשת עקב (י"א) (קפ"ז) (והוא מהירושמי שקלים פרק ו') (ה"ה) (קע"א). וגם פירשתי על פי זה מה דאמר רש"י ליהושע, לומר לך אי אפשר, לא וטורדן במלחמה (מסכת תמורה ט"ז ע"א) (קע"ב), דהא דריש שם במנחות, אשר שברת ושמתם בארון (דברים י"ג), תני רב יוסף כו', מכאן לתלמיד חכם ששכת תלמידו כו' (קע"ג). והנה מבואר במפרשים, דשבירת הלוחות גרם לשכחה בישראל, עיין בעיני יעקב מהגאון בעל חק יעקב שם במנחות (קע"ד). והנה מבואר בגמרא דשברי לוחות רומזין לשכחה (קע"ה). והנה אימא (בתנא דבי אליהו פרק י') (א"ח י"ג) בפסוק (שופטים ה') (ח') יבחר אלקים חדשים, דר"ל שצחר השי"ת מן כל עולמו רק 'חדשים', ר"ל חידושי תורה, שהוא חביב על השי"ת מה שמחדשין בתורה יותר מן הכל, עיין שם (קע"ו). ועל פי זה יתבאר סיפא דקרא 'אז לחם שערים', כמו שדרשו (מכות דף י' ע"א) 'עומדות היו רגלינו' - במלחמה, 'בשעריך ירושלים' (סנהלים קכ"ג).

— דרש משה —

הקב"ה, לומר לך אי אפשר [דלא בשמים היא, רבינו גרשום], צא וטורדן במלחמה, ע"כ. ובפרשת ברכה ציין בזה להיערות דבש (ח"א דרוש י"ז) שתמה על זה, וז"ל: דיש להבין, וכי בכך יסיתו ישראל משכחת התורה, דור דעה כמו הם, אשר כל מגמתם לתורה, וכי בשביל מלחמה ישכחו. (קע"ג) בגמרא שם: אשר שברת ושמתם בארון, תני רב יוסף, מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, מכאן לזקן ששכת תלמידו מחמת אונסו שאין נוהגין בו מנהג בזיון, ע"כ. והיינו כמו שנהגו כבוד בשברי לוחות שהניחוהו בארון. (קע"ד) ע"ש שכתב לפרש הגמרא הנ"ל דילפינן משבירת הלוחות שביטולה של תורה זהו קיומה, שאפשר שעל ידי שבירת הלוחות גרם השכחה בישראל, כראיתא בעירובין דף נ"ד (ע"א), וזה היא קיומה שעל ידי כך צריך לחזור על לימודו תמיד כראיתא במפרשים, ע"כ. וז"ל הגמרא בעירובין: אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. (קע"ה) ר"ל מגמרא הנ"ל, שהביא רב יוסף ראייה משברי הלוחות שלא ינהגו מנהג בזיון בזקן ששכת תלמודו. (קע"ו) בתרבי"א שם: אשרי מי שמתחדש דברי תורה על פיו, וכל מי שמתחדש דברי תורה על פיו, דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים ואומר לו, כך אמר הקב"ה וכו', ובשבילך אני מציל את ישראל, שנאמר יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים, מגן אם יראה ורמח בארבעים אלף בישראל, מכאן אמרו, ארבעים אלפים מישראל שנתקצבו יחד ויצאו למלחמה, ויש ביניהם זוג אחר תלמידי חכמים, דומה להם כאילו אחוז מגן ותריס וחרב פיפיות בידם, לכך נאמר מגן אם יראה ורמח בארבעים אלף בישראל, ע"כ.

המדרש מי נותן שכר כתב קידושין, רזה תולה בפירושא דהאי קרא. (קפ"ז) ר"ל מאחר דנקטינן דיש לנו דין ארוסה ולא דין ארוס. (קפ"ח) ר"ל שהוא לשון נישואין, כמו הכונס את יבמתו (יבמות ל"ה). (קפ"ט) וז"ל: שביטולה של תורה, כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, זהו יסודה, כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה, שנאמר אשר שברת, ולא אמר ליה בלשון כעס, שמע מינה שהשכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיברן, כיון דנתכוין לטובה, ע"כ. וזהו דוחק, דבפשטות משמע דכוונת הגמרא הוא דעצם הביטול הוא יסודה. (קע) בפסוק שם: בעת ההוא אמר ה' אלי פסל לך וגו' ועשית לך ארון עץ, וברש"י, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל וכו', וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה, ע"ש. (קע"א) ע"י ברמב"ן שכתב על דברי רש"י שדברי יחיד הם בירושלמי, ששני ארונות היו עם ישראל במדבר, ודעת רבותינו בכל מקום בתלמוד אינו כן, אלא לוחות ושברי לוחות מונחים בארון [אחד], ע"ש. ולדבריהם גם השברי לוחות לא היו יוצאין במלחמה. (קע"ב) בגמרא שם: בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, אמר לו רבי כלום הנחתין שעה אחת והלכתי למקום אחר וכו' [כלומר אין לי ספק, רבינו גרשום], מיד תשש כוחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות [כעון שגרם להחליש דעתו של משה שנצטער משה על יהושע [שנשתבח] בעצמו שהיה גדול כמותו, רש"י], ועמדו כל ישראל להרגו [עד שיאמר להם, רש"י]. אמר לו

ספר ישמח משה

ב"ר אברהם אבינו

אל"ע קד"ק אונג

ברוקין נ"י עקב אש"י

ח"י חנוך מנחם אשכנזי - בני ביהו"ט אשכנזי

ג), בשביל שפריך ירושלים, שעסקו בתורה. והיינו, 'אז', כשיש חידושי תורה בישראל, אז 'לחס שפריס', דשפריס הם הלוחמים (פעו), 'מגן אס יראה ורומח בישראל', ר"ל דאין צורך לכלי מלחמה, דהחידושים הם כלי מלחמתם, ולכן כשנעדרו גדולי הדור מקונו (שמאל ב' א, כו) 'כלי מלחמה אבדו'. (יד)

וע"ל פי זה יתבאר דברי ריש לקיש, 'פעמים שצטולה של תורה היא יקודה', שגורם לחידושי תורה שהיא עיקר תורה ורזון השי"ת, 'דכתיב אשר שברת - יישר כוחך ששברת', דהיינו משום זה דגורם לשכחה שמציא לידי חידושי תורה, ודוק כי נכון הוא בס"ד.

☆

ועיין ברי"ף (בעין יעקב) חידושי אגדות במסכת יומא פרק א' (דף ג' ע"ב) שם בגמרא, כתוב אחד אומר (דברים י', א') ועשית דך ארון עץ, וכתוב אחד אומר (שמות כה, י') ועשו ארון עצי שטים כו' (פג). ומקשה הלא זה נאמר בארון שעשה משה, וזה נאמר בארון שעשה צלאל, ע"כ קושיא. והשתמיטתיה דברי הרמב"ן פרשת עקב י', א' שהאריך לבאר כל זה בשיטות גמרותינו בכל מקום, דרך ארון אחד היה (פגא), ע"ש.

***

לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו.

הגה זקיני רבינו הרמ"א ז"ל פסק בחושן משפט סימן י"ז סעיף א', דעמידה על ידי סמיכה מקרי עמידה - לענין עדים דבעי עמידה (פגב). והנה המגן אברהם באורח חיים סימן קמ"א ס"ק ב' השיג עליו (פגב). והתומים בחושן משפט סימן י"ז ס"ק ב' החזיר עטרה ליושנה לפסוק בזקיני הרמ"א

— דרש משה —

שלקחו ארון ברית ה', ע"ש. וביאר רבינו דעיקר החטא לא היה מה שלקחו ארון ברית ה', רק מה שלא לקחו את שברי הלוחות, שזהו עיקר הגורם לנצחון המלחמה. (קפ) ע"ש בגמרא שמקשה, דפעם ייחס הכתוב עשיית הארון למשה, ופעם לכל ישראל, ע"ש. (קפא) ע"י לעיל (הערה קע"א) שהעתיקנו דברי הרמב"ן בזה. (קפב) ע"ש בשלחן ערוך, דבשעת גמר הדין צריכין שני הבעלי דינים לעמוד, והעדים צריכין לעמוד כל הזמן, ועל זה קאמר הרמ"א דעמידה על ידי סמיכה מיקרי עמידה. (קפג) ע"ש שהשיג על הרמ"א מדברי התוס' בובחים (דף י"ט), דבגמרא שם, תנו רבנן כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית על גבי רגלו

והנה מזה מוצא דהחידושים הם כלי מלחמה לפי שהם הציבים מאד. והנה כבר אמרו רז"ל (נדרים ל"ח ע"א) פילפול ניתן למשה, ור"ל כמו שאמרו רז"ל במקום אחר (ירושלמי פ"ב פ"ד ה"ד), דגילה לו השי"ת כל מה שחלמוד ותיק עתיד לחדש (פעו), והוא נהג בו טובת עין ומסרה כך לישראל. ואם כן לפי זה אם לא שכחה, לא היה מקום לחדש, אם כן השכחה טובה גדולה, שגורם חידושי ישראל שחביב לפני השי"ת יותר מהכל. ואם כן מזה מובן דהארון עם שברי לוחות דוקא היה בא, דדוקא [על ידן] שברי לוחות הרומזין על שכחה, וגורמין השכחה המציא לידי חידושי תורה, מנצחין במלחמה, מה שאין כן הלוחות שלימים, וזה נכון מאד. לכן נענשו אז צימי עלי, שידעו שצריכין לחידושי תורה כנ"ל (פעו). ולכן אז צימי יהושע כשנשכח שלשה אלפים, והיה לב העם מרה על יהושע משום זה כמצואר בגמרא, אמר לו השי"ת לא וטורדן במלחמה, ויראו שדוקא הארון של שברי לוחות מנצח, מזה ידעו דהשכחה הוא טובה גדולה, ולא יהיה לבס מרה עליך, ודוק כי נכון מאד בס"ד.

ורבינו מבאר ואזיל דברי התדב"א בפירוש הכתוב. (קעז) ר"ל דשפריס המצויינים בהלכה הם הלוחמים. והיינו משום דהחידושי תורה הם חביבים ביותר, ועל כן בודאי שעל ידם ינצחו במלחמה. (קעה) ר"ל דזהו ביאור אמרם ז"ל שהפלפול ניתן למשה, שגילה לו כל החידושים של הדורות הבאים. (קעט) ר"ל שבימי עלי עשו ישראל מלחמה עם הפלשתים, ובשעת המלחמה לקחו עמהם את ארון ברית ה', דהלוחות והשברי לוחות לא היו מונחים ביחד [לדעת רש"י הנ"ל], רק שני ארונות היה, ולכן נענשו שלא נצחו במלחמה ונשבה ארון הקודש, ונהרגו שני בני עלי, כמבואר כל זה בשמואל (א' ד'). ומבואר ברש"י כאן, דלכן נענשו מפני

ציזנים: (יד) ע"י לעיל בפ' בשלח (דף ר"ד) בהפטורה עה"פ יבחר אלהים חרשים, וע"ע בתפלה למשה תהלים נ"ה י"ט - מש"כ בזה.

צברית אין המורה שלומד מיושרת לפניו. ונודע (ספר יצירה פרק א') כי צברית המעורר חלוי צברית הלשון, וכחצ צספר יערות דבש (חלק א' דרוש י"א) שעוד יותר גבו' צברית הלשון מצברית המעורר ואס מטמא עלמו צברית הלשון נמחק החומס שצברית קדש, והקדוש ר' ישראל ז"ע מרוזין אמר על זה משל נפלא ממשפך אס קותמין היטב פיו שלמעלה אז גם כשפיו שלמטה

פתוח אינו יולא ממנו טפה, וזו דמיון נמרץ על ענין זה, שאס שומר פיו צטהרה ונוצר לשונו אז ניכול מרע (מהליל ל"ד י"ד), שזה החטא נקרא רע, ולא יאבד טפה מלמטה.

ולפי זה יפורש הערב נא, שנוכה לטעום ממתיקות המורה, צפינו על ידי פינו, שנוכה לשמור צברית הלשון צטהרה, ועי"ז ירחצ השגתינו להבין תורה הקדושה.

בראשית

76 (ד) **בראשית** צרא חלקים. יש לדקדק

לחיות ענין אמר צראשית דודאי הנריאה הי' צראשית. וי"ל עפ"י המבואר צהקדמה ספר זוה"ק (דף ה.) עה"פ צישעי' נ"א ואשים דצרי פיך וגו' לנטוע שמים וליסוד שמים ויסד ארץ שעל ידי חידושי תורה נצראים שמים וארץ חדשים, ועל זה נאמר (ישעי' ס"ו כ"ג) כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה, עשימי לא כחיב, אלא עושה תמיד, היינו מחידושי תורה. - ולפי זה יפורש צראשית צרא חלקים את השמים ואת הארץ, (ד) אצל מכאן ואילך נצראים על ידי חידושי תורה שמחדשים.

ובזה יפורש קישור סוף המורה למחלמה. דצספר ישמח משה ברכה (עה"פ

וימנו ימי בני אצל משה) פירש, זה שאמרו צמסכת תמורה (ט"ז.) שנשמחו ג' חלקים הלכות צימי אצלו של משה, ואמר הקצ"ה ליהושע לומר לך אי אפשר לך טורדן צמלחמה, שהכוונה עפ"י ירושלמי דסקלים (פ"ו ה"א) שהארון עם צברי לוחות הי' יולאין עמהם למלחמה, וי"ל הטעם עפ"י הכחוצ (שופטים ה' ח') יצחר חלקים חדשים אז לחם שערים מגן אס יראה וגו', ועיין חדצ"א פ"י, (ה) ואמרו חכ"ל (ויק"ר כ"ג א) גלה הקצ"ה למשה כל מה שתלמיד ומיק עמיד לחדש, ולו לצדו ניתן כל מה שהוא צאפשרי לחדש צשכל אנושי, והוא מסרם לישראל צטובת עין, ואס כן לא הי' מקום עוד לחדש, ומרוב אהבה שאהב הקצ"ה לישראל וחדי צפלפולס ורצה שימחדש המורה על ידיהן, לכך נשכח מהם, כדי

(ה) בישמח משה עקב (עה"פ צעם ההוא ד"ה ועוד נ"ל) הביא בשם התדב"א שבחר השי"ת מכל עולמו רק חדשים, ר"ל חידושי תורה שהחיב על השי"ת מה שמחדשין בתורה יותר מן הכל.

(ד) הדיוק והדגש כאן היא על חיבת ברא "אלקים", והכוונה בזה שרק אז ברא חלקים את השמים, אבל אחר כך נצראים על ידי חידושי תורה.

שימחדש ע"י פלג צברי לוחות מהלן צ"ט.) דימו זקן שב וי"ל דעל ידי הש הוי הנלחון צמלחמ וטורדן צמלחמה. צרחמי השם וי

ויומתק עוד, ט (צ"ט.) הלוחות גרמו שכ המורה ממחדשים זה מנלחין צמלחמ יצחר חלקים חדש ראימי צישמח מש כתב כן

ולפי זה אמי ש לחחילתה] עשה משה שפירי הלוחות, ועל ידי וארץ חדשים על נאמר צראשית והלאה יצראו עו וארץ חדשים.] עוד פיר

(ה) **יהי** אור וי נאמר דצרים הנצראים כ"א) כי לא משו ישמח משה האז

(ו) באיוב פרק ל יטריח עב, כתב

ברא"ח ר' אהרן בראך זצ"ל

זו דמיון פיו בטורה הל"ל ל"ד י"ד, יאבד טפה

שזכה לטעום זינו על ידי לשון בטורה, רה הקדושה.

זה שאמרו זו ג' אלפים אמר הקב"ה לך טורדן למי דשקלים לוחות ה' הטעם עפ"י לקים חדשים ג' וגו', ועיין (ויק"ר כ"ב א) תלמיד ותיק למה שהוא יהוא מקום ה' מקום זהב הקב"ה שיחדש מהם, כדי

הוא ד"ה ועוד השי"ת מכל תורה שהביב יותר מן הכל.

שיחדש ע"י פלפול, ולזה ה' הארון עם שבתי לוחות מהלך לפניו, דחז"ל (מנחות כ"ט.) דימו זקן ששכה תלמודו לשבתי לוחות, וי"ל דעל ידי השכחה שהוא כשבתי לוחות הוי הנלחון במלחמה, וזה שיען השי"ת לא וטורדן במלחמה, ויראו שהשכחה היא ברחמי השם ולא יעסו עליך עכ"ד.

ויזמתק עוד, עפ"י המבואר שם במנחות (כ"ט.) ובלאן קדשים שם דשבירת הלוחות גרמו שכחת התורה, ועל ידי שכחת התורה מתחדשים תמיד חידושים, ועל ידי זה מנמחין במלחמה, כמפורש בזכות הנזכר יבחר אלקים חדשים מגן אס יראה. - שוב ראיתי ביטוח משה עקב (ד"ה ועוד י"ל לפרש) כתב כן עפ"י עיון יעקב.

ולפי זה אחי שפיר סמיכות [סוף התורה למחילמה] ולכל היד החזקה אשר עשה משה שפירשו חז"ל (ספרי שם) ששיביר הלוחות, ועל ידי זה מתחדשים תמיד שמים וארץ חדשים על ידי חידושי תורה, לכך נאמר בראשית ברא אלקים, אבל מכאן והלאה יבראו על ידי חידושי תורה שמים וארץ חדשים. [ועי' לקמן אות חרי"ע, עוד פירוש על פסוק זה].

(ה) **ידוי** אור ויהי אור. מקשים למה לא נאמר ויהי כן כמו שנאמר בשאר דברים הנבראים. י"ל דכתיב (דברים ל"א כ"ב) כי לא תשכה מפי זרעו, וכתיב בספר ישמח משה האזינו (ע"פ יעקב כמטר ד"ה או

(ו) באיוב פרק ל"ז (פסוק י"א) עה"פ אף ברי יטריה עב, כתב על זה רש"י; שם מלאך

יאמר השלישי) דזה נאמר רק על חלק הנגלה, שזה לא נחסר בשום דור אבל חלק הנסתר ה' כמה דורות שנחסר [עכ"ל]. ואחי שפיר דבכל הדברים שמתקיימים לעולם נאמר ויהי כן, אבל אור שגימטריא ר"ז, דהיינו סודות המורה, ה' הרבה דורות שלא ידעו אותה, לכך לא נאמר ויהי כן.

L

(ו) **והעוף** ירצ בדרך. אימא בפליאה (מונח בלקוט ראובני כאן), רבי עליך נאמר טוב רבי לישראל מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא, אמר לו איך יודע מלת רבי, אמר לו לא שמעתי בלמי היום, אמר לו מלאך אחד יש ששמו ברי והוא מהפך בזכותן של ישראל, ובעבור שהרצ מזכה את ישראל נקרא בשם המלאך, וזו והעוף ירצ בדרך ר"ל עוף הנקרא תורה ירצ אומיות רבי.

י"ל התלמיד חידש שגם בעיני עולם הזה הרב משפיע שפע לעולם, וכהתרגום על הפסוק אבי אבי רב רב ישראל ופרשיו (מלכים ב' ז' י"ב) רבי רבי דטב להון וגו', ולזה השיב הרב, מאחר שאמה קורא אותי רבי, מוצן זה ממילא, ואין כאן חידוש להשמיענו כן, ושאל התלמיד האיך נשמע זה ממלת רבי, והשיב הרב, שיש מלאך המהפך בזכותן של ישראל ונקרא ברי, ועל שם כך נקרא גם הרב רבי אומיות ברי, לפי שגם הוא מהפך בזכותן של ישראל, ונודע (י) דשם שר מטר הוא ברי, ואמרו

הממונה על העניים והוא יפיץ ענן מטר של המקום.